

DOKUMENTI

SLOVENSKEGA GLEDALIŠKEGA MUZEJA

3

LJUBLJANA
1965

DOKUMENTI SLOVENSKEGA GLEDALIŠKEGA MUZEJA 3

Izdaja Slovenski gledališki muzej v Ljubljani, Cankarjeva 11

Uredila Mirko Mahnič in Dušan Moravec februarja 1965

VSEBINA :

Novo gradivo o početkih Dramatičnega društva (Mirko Mahnič)	81
Nekaj opomb o vzponih in upadih našega starejšega repertoarja (Dušan Moravec)	92
Tri pisma Juša Kozaka (dm)	99
Nušić — načelnik umetniškega oddelka ministrstva za prosveto in slovensko gledališče (mm)	104
Aškerc o Nušiću	107
Poročilo o delu Slovenskega gledališkega muzeja v letu 1964	109

TABLE DES MATIÈRES :

Nouveaux matériaux sur les débuts de l'Association dramatique (Mirko Mahnič)	81
Quelques remarques sur les montées et les déclinés de notre répertoire ancien (Dušan Moravec)	92
Trois lettres de Juš Kozak (dm)	99
Nušić — chef de la section artistique au Ministère de la Culture et le théâtre slovène (mm)	104
Aškerc et Nušić	107
Rapport de travail du Musée du théâtre pour l'année 1964	109

DOCUMENTS DU MUSÉE DU THÉÂTRE SLOVÈNE — N° 3

Publié par le Musée du théâtre slovène, Ljubljana, Jugoslavija

Rédigé par Mirko Mahnič et Dušan Moravec en février 1965

Novo gradivo o početkih Dramatičnega društva

I.

Po Linhartu (1756—1795), Prešernu (1800—1849) in Andreju Smoletu (1800 do 1840), ki v svoj kulturno-politični načrt zavestno vključujejo tudi gledališče, se pravi ne samo dramsko književnost ampak tudi oder in igranje (te trditve zagotovo ni tako lahko izpodbiti), je nastopila tudi na tem torišču suša, ki jo je — čeprav s preskromnimi padavinami — pokončalo šele revolucionarno leto 1848.

Marčna gledališka pomlad je vzbrstela tako na deželi kot v prestolni Ljubljani, a prej tamkaj kot tukaj. Odprl jo je prvikrat uprizorjeni »Matiček« (Linhartovo seme je torej končno le moglo vzkliti!) 3. januarja v Novem mestu, zatem v Idriji, Ljubljani in Vipavi. K temu so se pridružile še gledališke predstave v Trstu in Celju, kjer je Drobnič celo tiskal dve igri (»Dvoboj«, »Raztresenca«). Čeprav se je vnel za gledališče sam dr. Bleiweis, čigar glorijska je že začela žareti, v tem obdobju ne najdemo enega samega domisleka o slovenskem poklicnem gledališču. Celó že v letu 1765 postavljeno Deželno gledališče, v katero slovenska gledališka beseda razen ob Zoisovem času ni imela pristopa, ni sprožilo upravičene, v duhu marčnih oznanil izoblikovane zahteve po čeprav še tako skromnem domačem gledališkem poskusu.

Pa ga res ni najti enega samega domisleka? Bila bi neodpustljiva napaka, če bi prezrli in ne dovolj poudarili izvirno dejanje časnikarja *Leopolda Kordeša* (1808—1879), ki je — ko je že pred revolucijo snoval v Ljubljani slovensko igralsko skupino — 28. 11. 1848 v posebnem članku (v *Illyrisches Blatt*) »poudarjal potrebo, da dobi Ljubljana slovensko gledališče s poklicnimi igralci« (Viktor Smolej, *Slovenski dramski leksikon I*, str. 158, 9). Kordeš je bistro mislil na vse: na nagrade za izvirne slovenske igre, na igralski ansambel, na denarno plat, na občinstvo in program. Pozimi, je mislil, naj bi se igralo v Ljubljani, poleti pa po deželi, v čemer je videti ne samo njegovo organizacijsko žilico, ampak presenetljiv občutek za poslanstvo osrednjega narodnega gledališča. Načrt se seveda ni mogel posrečiti, zasluži pa, da se o priliki pobliže z njim seznanimo.

19. junija 1950 je z igrico »Kljukec je od smrti vstal« Ljubljana — kar gledališče zadeva — za lep čas utihnila.

2. april 1855 ni nezanimiv gledališki datum: Levstik je v Laščah uprizoril svojega »Junteza« in sam igral v njem. V tistih votlih letih to ni bila majhna in pogostna reč, bila pa je za povrh še pomembno pričevanje o možu, ki je skoraj zagotovo že takrat dovolj vneto in jasno razmišljal o zaresnem slovenskem gledališču. Mislim, da ob tem po pravici lahko postavimo ne sicer velemodro, zato pa ljubeznivo in razveseljivo trditev, da je *Levstikovo malo vaško gledališče* sicer siroten, a izviren in zanimiv prednik dvanajst let mlajšega Dramatičnega društva.

* * *

Ko se je ob koncu petdesetih let »jel tajati morivni led, ki je tako dolgo pokrival bistri duh slovenskega naroda« (Josip Nolli, 1868), je ob spominjanju na Vodnikovo proslavo v februarju 1858 Bleiweis zapisal, da so dopisovalci Novic »svoje hrepenenje za slovenskimi igrokazi razodevali« in neki J. K. iz Gradca, ki je »več igrokazov unanjih narodov za slovensko gledališče pripravil«, je celo izjavil, da prirejanje iger brez *društvene organizacije* ne pojde od rok (N 16. 3. 1859).

Razen vsestranskega gledališčnika *Drobniča*, ki je 1859 izdal »Venec gledaliških iger«, štejemo med dobrohotno tuhtajoče gledališke zanesenjake, ki jih obiskuje misel na poklicno gledališče, vsaj še *Antona Kosa-Cestnikova*, ki nam ga kot takega razodeva njegovo pismo Levstiku z dne 10. oktobra istega leta.

Medtem ko Bleiweis pestuje načrte za čitalnice, *Kočevar-Žavčanin* 21. novembra 1860 v dopisu iz Zagreba — čeprav »zaspanim Ljubljančanom« kliče, naj osnujejo »kako diletantično društvo« — izoblikuje pojem »*slovenski teater*«, kar zanesljivo govori o tem, da je na tihem upal v večje globine in širjave. K temu ga je prav gotovo vzpodbodla predvsem resnica, da imamo že »kakih deset ali dvanajst izvirnih iger« in kdor temu oporeka, »temu naj koj jeziki oderveni«. (Kočevarjeva trditev o igracih drži. Toliko smo jih do takrat že imeli, zatem pa jih je 1864 začel izdajati Bleiweis in 1865 še Vilhar.

Ker čas poklicnemu gledališču še zdaleč ni bil naklonjen, so ga morale včasih bolj včasih manj uspešno nadomeščati *čitalnice*, kajti gledališke igre so bile tiste, ki so »na čitalniških veselicah najbolj mikale in privlačevale občinstvo« (N. 5. 3. 1862). (V tej dobi — od 1861 do 1867, ko je zaživelo Dramatično društvo — je na Slovenskem zraslo kar 21 čitalnic — 1861: Trst, Ljubljana, Maribor — 1862: Celje, Tolmin — 1863: Gorica, Škofja Loka, Ptuj, Kranj, Celovec — 1864: Ajdovščina, Ilirska Bistrica, Vipava, Planina — 1865: Metlika, Novo mesto, Sevnica — 1866: Šentvid nad Ljubljano, Idrija in 1867: Jelšane na Krasu in Solkan, ki so skupaj z bralnimi društvi in Južnim Sokolom po dr. Prijatelju dale 73 predstav, navadno z eno, včasih z dvema igricama, od teh 37 v Ljubljani in 36 na deželi. Najbogatejši sta bili leti 1865 in 66 s po 20 in 26 predstavami. V tem času so ljubljanski čitalničarji igrali v poslopju Deželnega gledališča samo trikrat — prvič 10. 4. 1865, zadnjič leto dni kasneje — 15. 4. Razen domačih in tujih igric so postavili na oder tudi opereto: tujo Schubertovo »Advokat« in domačo Ipavčevo »Tičnik«, ki so jo zaigrali kar trikrat: 2. 2., 2. 4. in 27. 9. 1866.)

Vendar se »gledališka umetnost kar ni hotela razviti v njih« (Prijatelj), saj je morala vseskoz, posebno še v prvih letih dajati prednost deklamaciji, petju, predavanju in plesu. Zato je na tihem le tlelo upanje na poklicno gledališče,

Deželno gledišče v Ljubljani.

Národná čítalnica združena z Južnim Sokolom

napravi velkonočni pondeljek 3. apríla 1868

V PODPORO UBOZIM DOLENCEM

Veliko

v treh razdelkih.

Prvi razdelek:

1. Vlasta. Overture po slovanskih pesnilih od Ed. Napravnik.	4. Andranško muzje. Besede št. Jenkova. Ner zbor s spreobrom glasovica. Poje možki zbor čitalnic.
2. Prolog. Spisil Dr. Lavra Tamaš. Govori ga gosp. Pavel Drabaler.	5. Dvooper iz sprevolga „Attila“ od Verdi-ja, pojela gospoda Fr. Vidic in Viktor Colarista.
3. Aria in sprevolga „Miran“, zložil 1868. leta abbi Francesco Rossi. Poje gospá Luiza Prúcker-jeva.	6. Popolnitca Tempeljev. Zbor in sprevolga (zbor) „Templji na Maravi“ od K. Scher-ja s spreobrom ubozost; poje možki zbor čitalnic.

Drugi razdelek:

Tičnik.

Slovenska sprevolga (opereta) v enem djánji: posloveni Bogoslav Bogacki, muziko zložil Dr. Benjamin Ipavec.

Gospod Poljanec	gospod Vejnih Valenta.	Stat Zelenkovič	gospod Anton Jurič
Ljuboslav, varuška njegova	gospodinja Rosa Frollechner.	Kljutor	gospod Viktor Colarista.
Zorinka, kmeta njena	gospodinja Klara Trgakovca.	Pomanjški kmetarjerci	gospodina K. Prigodova ženi.

Zbor in sprevolga tudi čitalnic poverjenja gosp. J. Fajfar.

Tretji razdelek:

Gimnastične igre Južnega Sokola

I. vrsta: Herkulove igrace:

(kaki jih Sokol gosp. Tine Vidic)

1. 8 tozani in kroglica.	5. Zelenka mašica.
2. 8 tozani in kroglica, 30 števov točilo.	6. Herkulov Arvan.
3. Nova Akšolov.	7. Lomavec točilo.
4. Prenska vojna s tozani in kroglica kroglica.	

II. vrsta: Posebni izkazi v arabskih piramidah.

(Dela št. 16 Sokolov.)

III. vrsta: Konečni tableau.

Igre sprevalja c. k. muzična kapela.

Vsi gospodje, gospá Prúcker-jeva in gospodini Frölich-ova in Srnapek-ova, kakor tudi muzična kapela sl. c. k. polka barona Gerstner-ja so gledé na dobrotljivi namen preprijazno zagotovili svojo pripomoč.

Vstopnina (brez omejevanja še posebne milodarnosti) je za:

Parter in leto 50 kr. — v odlični (nobel) galeriji 30 kr. — v navadno galeriji 20 kr. — za sedez na stolu v parterji (faucetta) na plača 70 kr. — na klopi v parterji 50 kr. — v odlični (nobel) galeriji 30 kr.

Vstopnice se tudi že pred dobivajo pri odborniku gosp. Francu Ravnikarju.

Zacetek ob 7. uri zvečer. — Kasa se odpre ob poli šestih.

Vodnik: Janez Kramar & Lipičnik.

če si smemo tako razlagati dopis iz Celja: »Da bi se pa narodnost med našim ljudstvom še bolj budila, bi pač živo trebalo gledišč, kjer bi Slovenec tudi slovenske besede slišal na odru. *Bilo je čuti, da se vrli Ljubljčanani pripravljajo ustanoviti slovensko gledališče; srečo dobro!*« (N 26. 3. 1862.) Da dopisnik tu ne misli na Ljubljansko čitalnico je jasno, saj je dobila prvi odbor že 20. oktobra in imela prvo »besedo« že 24. novembra 1861. leta.

Ko je šlo na seji kranjskega deželnega zbora za to, da se določi ljubljanskemu deželnemu gledališču, ki je igralo vseskoz samo v nemščini, podpora, je celo Bleiweis, ki je »iz vseh literarnih panog imel morebiti še največ smisla za dramatiko« (Priatelj), protestiral proti temu, češ da se razmetava deželni denar za zelo povprečno gledališče, kjer so klasične omikavne igre le bele vrane«. Ko je 30. marca prišlo do glasovanja, »so slovenski poslanci z Bleiweisom na čelu sicer glasovali proti, a za slovensko gledališče se ni nobeden oglasil, kakor je z žalostjo ugotovil Levstik v svojem listu« (Priatelj). Bleiweis je pri tem res izjavil, da ljubljansko gledališče tudi ni narodno gledališče, ker ne igra narodnih slovenskih iger, a vendar mu je bil pojem »javnega, plačanega gledališča« (njegov izraz) več ali manj tuj in nezanimiv. Njegova vroča ljubezen je bila čitalnica, ki ji je hotel zidati celo *lastno poslopje* (N 8. 3. 1865).

Na podobno, a širšo misel, ki je šla v Levstikov gledališki koncept in jo je zato objavil v časniku (Slovenec 18. 3. 1865) — da bi se namreč za *narodna društva zidal »Narodni dom«* — sta prišla dva napredna domorodca trgovca Zupan in Resman. Levstik je ob tem brez dvoma že mislil na stavbo za svoje veliko gledališko upanje — Dramatično društvo.

Da je Levstik takrat že povsem določno mislil na ustanovitev slovenskega poklicnega gledališča v Ljubljani, potrjujejo njegova izvajanja v Slovencu v juliju in avgustu 1865, kjer med drugim piše: »Ako hoče Ljubljana biti slovenske Atene, morali bi imeti narodni dom poleg slovanske tiskalnice in vsaj vse prve politične in lepoznanske časnike; *naposled bi morala tudi imeti slovensko gledališče*, kteremu bode pa najbrž treba počakati zanamcev, da ga povzdignejo.«

V letu 1866 je neki Preissing, ki se je potegoval za mesto ravnatelja ljubljanskega deželnega gledališča, obljubljal, da bo v njem enkrat na teden igral v slovenščini. Toda ravnatelj je postal neki Zöllner, ki je obljubil manj — po dve slovenski predstavi na mesec, a ni držal besede, čeprav ga je Kordeš prepričeval, da bo v tem primeru tudi gmotno bolje izhajal. — Zgornje obljube jasno kažejo, da se je misel na slovensko poklicno gledališče oz. na ustanovitev Dramatičnega društva začela že krepko uveljavljati: deželno gledališče ne bo več dolgo izključni privilegij Nemcev.

Že 15. novembra istega leta se je namreč v Ljubljani osnoval pripravljalni odbor za ustanovitev »Dramatičnega društva«, »kateremu je bil poleg Josipa Stareta duša Fran Levstik, predsednik pa Luka Svetec« (Priatelj). 19. istega meseca je že predložil vladi prvi osnutek pravil, ki jih je sestavil Stare. V *marcu 1867* — »v letu, ki je postalo mejnik med tedanjimi našimi očeti in sinovi, med staroslovenci in mladoslovenci, mejnik, ki se je dvignil tudi sredi veselo in pestro zelenečega in cvetočega vrta slovenskega družabnega življenja« (Priatelj) — je pripravljalni odbor privatno zvedel, da je cesar pravila potrdil (4. marca). 18. marca je kranjska deželna vlada o tem tudi uradno obvestila pripravljalni odbor, ki je že 24. aprila sklical ustanovni občni zbor društva. »Začasni odbor novega društva«, pišejo Novice, »je pogosto zasedal vso pomlad

Zapisnik

9. seje dramskega odbora 30. oktobra, 1867.

Seje vodi g. podpredsednik Grasselli. Mogoče je prvi kraj g. Lovelitt.

Pri razgovoru se o Penovi poslani igri, s. plija Gregorčič: Kmečki kralj žalostna igra v petih dejanjih.

Gop. Lovelitt poudarja da Pen sam igre gotovo ni spisal slovenski, keraj naj dovolj da se uporabi kot prevod iz njegovega brj. kone nemškega originala.

g. Grasselli meni da se igra nemore upeljati za original.

g. Lovelitt: Naj pove g. Pen kako mu je igra v slovenski jeziki predstavil. Naj pošlje nemški original za slovenski original se ne boše dala na milo, ker bi znal odgovoriti Matko Kervatom g. igro, s. prvi (Kulov) gany Melulliuud. Jezik Kerkovca se nekajje tu v igri je kako slab in ni ga rabo brez prevodov. V tem smislu naj se jide g. Penu.

g. Stare je magmaniz vliely ov 25. septembra da izstopi g. odbora ker gre v Brsk. Se mu gahali gr njegov brat.)

Reicin Kohn in Izerji naj se izpelca.

Pospisali

(Kupnik)

in vse poletje 1867, pošiljal povabila rodoljubom, nabiral rokopise, razpisoval darila za najboljši tekst komične operete«. »Dramatično društvo se sploh veselo giblje,« piše 28. avgusta abiturient Levec Kersniku, »menda zato, ker nima nobenega prvaka in nobenega starokopitneža med odborom niti med udi svojimi. Se ve, Bleiweisu je to že profanum vulgus.«

II.

Vsi, ki so se ukvarjali z nastankom in zgodovino Dramatičnega društva so si hočeš nočeš morali pomagati samo s pomožnimi viri (časniki, korespondenca, spomini itd.), saj je znano, da za arhivom omenjenega društva dolgo časa ni bilo najmanjšega sledu. Z nedavno najdenimi odlomki tega arhiva (del Govekarjeve zapuščine, najdbe na upravi SNG v Ljubljani, mapa dokumentov Dramatičnega društva v Slovenskem gledališkem muzeju) so se slovenskemu gledališkemu zgodovinarju odprle možnosti za nove raziskave in preverjanje dosedanjih spoznanj in dognanj. Od vseh problemov Dramatičnega društva je nedvomno najzanimivejši tisti, ki obravnava njegovo ustanovitev, zato na tem mestu objavljamo najstarejše od listin, ki sodijo v trenutno dosegljivi arhiv Dramatičnega društva:

- a) štiri zapisnike sej »osnovalnega odbora« Dramatičnega društva z datumi od 27. julija do 30. oktobra 1867;
- b) opazke odbornikov Poklukarja, Ravnikarja, Žagarja in Nollija k pravilom Dramatičnega društva iz začetka l. 1868 (februar);
- c) Levstikovo prošnjo z dne 12. avgusta 1868 na deželno vlado, naj dovoli Dramatičnemu društvu uprizoritev dveh igric.

* * *

a) Zapisniki osnovalnega odbora dramatičnega društva:

Od zapisnika 5. redne seje »osnovalnega odbora dramatiškega« so ohranjene samo tri vrstice z dvema polnima stavkoma:

»Razpis darila se natisne v ‚Novicah‘. G. dr. Poklukar pokloni društvu nekaj knjig.« Zapisnik je podpisal — kot zmeraj kasneje — tajnik Josip Nolli.

Slede štirje zapisniki 6., 7., 8. in 9. seje »osnovalnega« odbora dramatičnega društva.

ZAPISNIK

6. seje osnovalnega odbora dramatiškega 27. julija 1867.

Navzočih je sedem odbornikov; manjkajo g. Svetec (v Beču), Pour, V. Gestrin, Drašlar in Levstik.

Tajnik poroča o igri »Ravna pot« in stavi predlog: naj g. Tomšič prepusti igro za zdaj brez honorara — zahteval je 12fl — ko se bode predstavljala in morebiti v natis dala, odločil se bode honorar. Se sprejme.

G. Stare poroča o igri »Mlinar in njegovo dete«: naj se da g. Levcu, da jezik, ki je deloma že zastarel, opili in za natis priredi. Sprejeto.

G. Grasselli meni, da bo težava igro spraviti na oder. Za to igro odločita se režiserja Grasselli in Nolli.

Z ZOLLNERJEM SE GOVORI, DA DRUSTVO BI IGRALO ENKRAT NA MESEC ZA POLOVICO ČISTEGA DOHODKA, RAZUN PETKA SE SPREJME VSAKI DAN.

Naprava društvenega pečata se prepusti definitivnemu odboru. Za natis se odločita igre: ULTRA in NA MOSTU.

Sklene se, da se ustanovi društvena knjižnica ter da se naprosi v ta namen za garniture (to je po 2 iztisa več nego je igralnih oseb). G. dr. Poklukar in Starè prevzameta ta posel.

Josip Nolli,
tajnik

ZAPISNIK

7. seje osnovalnega odbora dram. društva 24. avgusta 1867. Navzočih 9 odbor-nikov, manjkajo: gg. Ravnikar, dr. Poklukar in Levstik.

1. Blagajnik poroča o denarnem stanu društva. (Ulož. zap. št.)

2. G. Valenta nasvetuje, da se vpraša gledališki kasir g. Pfeifer, koliko ima vodja pri beneficijah in koliko gledališče vrže vstopnine. To naj se vzame ad notam zaradi kontrakta.

3. Društvene knjige izdajale se bodo pod naslovom: SLOVENSKA TALIJA, zbirka dramatičnih del in iger, na svetlo daje dram. društvo v Ljubljani. St. zvezka. Naslov. Cena.

4. G. Grasselli poroča o igri »Češki godec«. Ni za rabo in bi se morala vsa predelati. Prestavljavci naj bi gledali bolj na slovansko literaturo pri prestavljanju iger. G. Pour podari več čeških iger izvirnih.

Tajnik Nolli: naj se naroči češki list »Česka Thalije«, ki velja za vse leto 4.40 fl. Se sprejme.

G. Makaroviču odgovori o igri »Češki godec« gospod Grasselli.

G. dr. Bleiweisu Janezu, ki je poklonil društvu več rokopisov starejših iger, se izreče zahvala in naroči tajniku, da se ustmeno zahvali.

G. Levcu se odloči za prepis in popraviljanje igre »Mlinar in njegovo dete« nagrada 6 goldinarjev.

Josip Nolli,
tajnik

ZAPISNIK

8. seje osnovalnega odbora dram. društva 31. avgusta 1867.

G. blagajnik predloži sporočilo, katero je bilo v zadnji seji potrjeno in pre-narejeno.

Sklene se, da se društvene knjige izroče vsem knjigarnam v prodajo. Odloči se cena za igro »Mlinar in njegova hči« z 25 kr. a. v.

G. Nolli predlaga, naj se zaradi zavitkov še nekaj časa počaka, ker še ni odgovora zaradi ilustriranih namenjenih platnic iz Dunaja.

G. Žagar predlaga, naj se več malih iger v enem zvezku tiska, Valenta, Nolli podpirata to, ker so stroški manjši. Sklene se, da se tiska vsaka igra posebej. (NB: Pozneje nazaj vzeto.) G. Žagarji in Pouru se naloži, da preskrbeta potrebno, da se bode brala igra »Tomaž Mor« enkrat v čitalnici.

ZA DAN 14. ODLOČI SE, DA SE BODE IGRALO V GLEDIŠČU in sicer »Čudodelni klobuk« ali pa »Dobro jutro« in še kaj drugega.

Josip Nolli,
tajnik

ZAPISNIK

9. seje dramatiškega odbora — 30. oktobra 1867.

Sejo vodi g. podpredsednik Grasselli. Navzoč je prvokrat g. Levstik.

Razgovarja se o Penovi poslani igri »Ilija Gregorič«, kmečki kralj, žalostna igra v petih djanjih. G. Levstik poudarja, da Penn sam igre gotovo ni spisal slovenski, tedaj naj dovoli, da se porabi kot prestava iz njegovega bržkone nemškega originala.

G. Grasselli meni, da se igra ne more sprejeti za original.

G. Levstik: naj pove g. Penn, kdo mu je igro v slovenski jezik prestavil. Naj pošlje nemški original za slovenski original se ne bode dalo na svetlo, ker bi (se)

*Fran Levstik
v uniformi Južnega Sokola*

znalo zgoditi kakor Hrvatom z igro »Der Untergang Metulliuns«. Jezik kakoršen se nahaja tu v igri je tako slab in ni za rabo brez predelave. V tem smislu naj se piše g. Pennu.

G. Stare je naznanil v listu od 25. septembra, da izstopi iz odbora, ker gre v Osek. Se mu zahvali za njegov trud. Račun Hohnu in Egerju naj se izplača.

Josip Nollí,
tajnik

b) Pripombe k pravilom dramatičnega društva

b) *Ad circulandum*. 12. 2. 1868. Opazke posameznih odbornikov.

K § 2 nasvetujem:

namesto c — »napravljati gledališke predstave« (»gledališke predstave« črtane in nad njimi s svinčnikom pripisano: »igrokaze«)

namesto č — »razglašati presojava o igrah«

namesto d in e — »osnovati dramatiško knjižnico in omisliti potrebno opravo«.

k § 6

NB naj odpadejo prve štiri besede.

k § 11

»Odbor po moči društvenega imenja pisateljem in društvenim igralcem odloča primerno nagrado.«

k § 12

namesto — »ali kadar koli 20« — svetujem: »ali če 20 ...

in namesto: »Vsak preizredni občni zbor« itd. do pike, — svetujem: »Vsak občni zbor se mora vsaj teden poprej razpisati.«

§ 12a

»voliti odbor in v njemu še posebej prvosednika in blagajnika«

in d

namesto »odborniki« svetujem »odborom«.

§ 14

»Društvu voditelj je odbor, kateri sploh skrbi, da se izvršuje naloga društva. V odboru je 20 odbornikov, ki se sami razdelijo:

a) v znanstveni razdelek z 12 odborniki, med katerimi smejo biti 4 zunaj Ljubljane bivajoči; temu razdelku je posebna naloga presojevati in pripravljati dela za tisk namenjena,

b) v igralni razdelek s 5 odborniki, kateri imajo nalogo vse potrebno preskrbeti za skušnje, javno predstavo (igrokaze), skupno branje iger in društveno učilnico,

c) in v gospodarski razdelek s 3 odborniki, med katerimi sta blagajnik in knjižničar.

Slavna deželna vlada!

*Dramatično društvo namerja 14. dne tega meseca v čitalni
menji dvorani igrati predložena, nje igrana igrokazop
Ulbrichtov filozof, ter predi Sovolito.*

v Ljubljani 12. avgusta 1868

F. Levstik
prvosednik

Gržina
Ljubič

Vsakemu razdelku ali odborniku naroča ves odbor opravilo, da ga izvršuje, potem pa vsak razdelek svojim odbornikom.

NB. Društvene opravke, kolikor itd. po nasvetu g. Levstika.

K § 16

Po besedah: ... »za častne družabnike« svetujem še novi stavek: »Odbor po izstopu odbornika pokliče tistega družabnika v odbor, kateri je po izvoljenih največ glasov imel; — izmed odbornikov si voli prvosednikovega namestnika.«

V § 18

namesto: »... na d polovico v Ljubljani« itd. nasvetujem: ... v s a j polo- vico itd.«

Poklukar

V principu s popravkom dr. Poklukarja vže zarad tega zadovoljen, ker se po tem pravila nekoliko skrajšajo. Sicer bi svetoval, da v § 12d naj ostane »odborniki«, a ne odbor, kajti prepir je le meju osebam mogoč. Pri § 14 bi razen tega, da s številom 20 odbornikov nisem zadovoljen, želel, da naj se Poklukarjevemu dostavku ad d pridene Levstikova opomba: »Prvosednik je podporen vsem razdelkom.«

Ravnikar

S Poklukarjevimi popravki le deloma zadovoljen, kar pa ne bodem tukaj pismeno povedal, temveč si pridržim svoje misli o teh popravkih v prihodnji odborovi seji naznaniti. Vendar nasvetujem, naj bi bila pravila semtertje bolj umevno — rekel bi bolj domače pisana, kar društvu ne bode na škodo.

§ 10 namesto »ali vse vkupe ali po 10 gold. na leto« — naj se glasi: »ali vse naenkrat ali v 4 letnih rokih po 10 f.«

§ 14 namesto »kolikor se jih tiče blagajnice, prvosednik in blagajnik« — naj se glasi: »kolikor se jih tiče blagajnice — samo blagajnik«.

§ 17 Odbornik, o čigar nagradi sklepa seja, v tej seji ne glasuje — temu § naj se še dostavi: ter tudi ne sme biti navzoč.

Dragotin Zagar

Tudi jaz bi želel, da bi bila pravila semtertje malo krajša, sicer si pa prihranim svoje opazke pri ustmeni razpravi.

Josip Nolli

c) Levstik — prvosednik Dramatičnega društva

Slavna deželna vlada!

Dramatično društvo namerja 14. dan tega meseca v čitalničneji dvorani igrati priložena, uže igrana igrokaza »Ultra« in »Filozof« ter prosi dovolitve.

V Ljubljani 12. avgusta 1868.

Fr. Levstik, prvosednik
G. Kozina, tajnik

III.

Iz na tem mestu prvič objavljenih dokumentov razberemo naslednje podatke:

a) iz ZAPISNIKOV:

da je po ustanovnem občnem zboru 24. aprila 1867 začel delovati pripravljalni (osnovalni) odbor, ki je delal skoz celo poletje do konca oktobra 1867;

da je Dramatično društvo ustanovilo knjižnico, »v katero imajo počasi priti vse izvirne domače in vse poslovenjene ter kolikor bode mogoče tudi vse druge izvirne slovanske igre — vrhu tega kar se dá, vse prestave v razna slovanska narečja najboljših dramatičnih del drugih narodov, naposled najboljše dramatične igre in poučne knjige o dramatiki iz vseh izobraženih jezikov, i to ali v prvopisu ali v prestavi, po okolnosti i potrebi« (Pravila Dramatičnega društva 1868); v nji naj bi bile bralcem na voljo tudi gledališke revije, predvsem

slovanske — npr. Česka Thalie, na katero se je društvo takoj naročilo; knjižnica se je množila z nakupi in darovi; — 5., 6. in 7. seja;

da je odbor podprl pisanje izvirnih odrskih del; — 5. seja;

da je ta odbor določal repertoar in režiserje; — 6. seja;

da se je odbor že pozanimal za nastope v Deželnem gledališču — po enkrat na mesec — in skušal podpisati z njim kontrakt; — 6. in 7. seja;

da se je odbor skušal repertoarno orientirati nekoliko bolj v slovansko, predvsem češko dramatik; — 7. seja;

da je sklenil izdajati »zbirko dramatičnih del in iger« z naslovom *Slovenska Talija* (7. seja) z ilustriranimi platnicami (8. seja) in se odločil, da najprej izidejo igrice »Ultra«, »Na mostu« in »Mlinar in njegovo dete« oz. »Mlinar in njegova hči«, kar se je zgodilo še v letu 1867 (6. in 8. seja);

da je mladi Levec že sodeloval kot prepisovalec in popravljalec vsaj ene od igrice (»Mlinar in njegova hči«); — 6. in 7. seja;

da je bil Bleiweis društvu naklonjen (ali se je takega vsaj hotel pokazati), saj je knjižnici poklonil »rokopise starejših iger«; — 7. seja);

da so vsaj enkrat poskusili z javnim branjem gledališkega dela (»Tomaž Mor« — v čitalnici); — 8. seja;

da je s 25. septembrom Josip Stare, eden najbolj vnetih odbornikov in sestavljalec osnutka pravil, izstopil iz odbora, ker je odšel v Osijek;

da po zapisnikih sodeč Levstik v tem odboru ni bil preveč aktiven, saj se je udeležil šele devete seje, da pa se je potem zavzeto pognal v delo in ob poslovenjeni Pennovi igri »Ilija Gregorič« zavzel jasno stališče glede pojma »izvirna igra«, hkrati pa začel ostro kampanjo za lepo slovenščino odrskih besedil;

b) iz OPAZK k Pravilom:

da so osnutek pravil, ki ga nimamo v evidenci, na željo ocenjevalcev skrčili od najmanj 20 na 17 členov (paragrafov), kakor je razvidno iz zadnje redakcije, objavljene v Nolljevi Priročni knjigi za glediške diletante;

da so bile Poklukarjeve pripombe kakor tudi pripombe ocenjevalcev Ravnikarja, Žagarja in Nollija skoraj v celoti upoštevane; zanimivo je, da je Poklukar kot enega od namenov društva označil »razglašanje presojil (kritik) o igrah«, medtem ko je bila v zadnjo redakcijo sprejeta povsem drugačna formulacija: »Presojila o igralcih se prepuščajo časnikom« — kar je prav gotovo Levstikova misel. Poklukarjev popravek paragrafa 14 je bil sprejet v celoti, prav tako paragrafa 16 in 18 (v končni redakciji paragrafi 12, 14 in 16); tudi Ravnikarjevo prvo pripombo so v končni redakciji upoštevali. Od Žagarjevih pripomb je končna redakcija upoštevala vse — razen k paragrafu 14 (računov naj ne podpisuje samo blagajnik, ampak tudi predsednik);

Poklukarjeva pripomba »po nasvetu g. Levstika« in Ravnikarjeva »Levstikova opomba« pričata, da je bil tudi Levstik med ocenjevalci osnutka pravil; nobenega dvoma tudi ni, da je pri končni redakciji sodeloval Levstikov jezikovni brus in da je bil Levstik tisti, ki je s korenitimi popravki (prim. Poklukarjeve formulacije in tiste v tiskani redakciji!) dosegel boljšo »umevnost«, ki jo je v svoji pripombi želel ocenjevalec Žagar;

c) iz Levstikovega PISMA:

da je bil Levstik od najkasneje 12. avgusta 1868 dalje prvosednik Dramatičnega društva.

Drugo še neobdelano gradivo iz arhiva Dramatičnega društva, ki je v Slovenskem gledališkem muzeju, bo kljub precejšnji fragmentarnosti verjetno odprlo nekaj novih pogledov na pomen in usodo Dramatičnega društva oziroma oseb, ki so bile vključene v njegovo delovanje. Skušali ga bomo — obdelanega in obrazloženega — dati čimprej na vpogled.

Mirko Mahnič

Nouveaux matériaux sur les débuts de l'Association dramatique

La fondation et le développement de l'Association Dramatique (fondée en 1867) qui marque le début du théâtre slovène professionnel a fait l'objet d'étude de plusieurs historiens du théâtre tels que Anton Trstenjak, Ivan Prijatelj, Filip Kumbatovič, Dušan Moravec. Il est presque certain que seul Anton Trstenjak puisait dans les matériaux immédiats tandis que tous les autres devaient recourir aux documents imprimés (journaux, manuels, etc.) La cause résidait dans le fait que les archives de l'Association Dramatique étaient inaccessibles ou bien on ignorait leur existence. Avec la présente découverte de nombreux fragments provenant de ces archives et qui sont déposées maintenant au Musée du théâtre, de nouvelles voies se sont ouvertes à la recherche. Le présent traité des documents les plus anciens datant de l'année de la fondation de l'Association Dramatique et de l'année suivante ne serait qu'une modeste introduction à cette recherche.

Il s'agit de a) quatre procès verbaux du comité fondateur (préparatoire), b) des remarques faites par 4 critiques au sujet des statuts de l'Association, publiés plus tard et c) de la demande écrite personnellement par Levstik et adressée au gouvernement où il le prie de permettre à l'Association la représentation de deux pièces. (Fran Levstik, 1831—1887, écrivain slovène, critique et linguiste, un des fondateurs de l'Association et plus tard son président.)

Ces documents ne démentent aucune des constatations établies par les chercheurs mentionnés ci-dessus, ils nous offrent au contraire une myriade de petites données qui élucident les premières pulsations de cette institution théâtrale dans le domaine du répertoire, de la dramaturgie, du jeu, de l'organisation et de la publication théâtrales.

Nekaj opomb o vzponih in upadih našega starejšega repertoarja

Vzporejanje repertoarnih tokov, ki so oblikovali v posameznih obdobjih umetniško podobo slovenskega gledališča, kaže zlasti v starejših obdobjih kaj neenotno in vse prej kakor enakomerno rastočo črto. Redkim in kratkotrajnim vzponom so sledili veliko bolj vztrajni, pogosto prav usodni upadi, ki so za dolga leta potisnili v senco že obetajoče pridobitve. Vzrokov je bilo kajpada veliko in zelo različni so bili med seboj: od političnih, ki so kdaj pa kdaj za cela desetletja ustavili razvoj (Bachov absolutizem), preko elementarnih nesreč (požar Stanovskega teatra) pa do personalnih (Boršnikov prevzem vodstva predstav ali njegov odhod v Zagreb), posledica pa je bila zmeraj enaka: zastoja, pa tudi rakova pot.

Kakor koli že prešteevamo prve pobude, ki so botrovale rasti slovenskega gledališča v sodobnem pomenu te besede, vselej se vrača misel k že zapisani ugotovitvi o živi povezavi revolucionarnih let 1789 in 1848 s prvimi vzponi naše dramske književnosti in vzporedno s tem samega dramskega gledališča: leto francoske revolucije ni samo rojstno leto slovenskega »Matička«; pariški dogodki so dali našemu Linhartu pobudo, dali so oporo njegovi misli na tisk in uprizo-

DRAGLO GLEDALIŠČE V LJUBLJANI
V nedeljo 26. novembra 1879

DRAMATIČNO DRUŠTVO
svojo peto letnjo predstavo:

Skrivnost ljubezni.

Prva in druga posredna predstava.

Žive-mrtva zakonska.

Prva in druga posredna predstava.

Pot skozi okno.

Prva in druga posredna predstava.

Pri predstavi svira c. k. vojska godba 79. polka pešec grafa Haya.

ERNANL

Znižana vstopnina.

II. 4. (zvečer) Dramatično društvo v Ljubljani. Dr. pr. 389.

V petek dne 1. novembra 1889.
(Vseh svetih dan.)

V dvorani ljubljanske čitalnice.

Mlinar in njegova hči.

Delo v petih akcijah.
Pr. E. Hergulica prevajatelj. F. F. Makarž.

Odgovorni vodja Ignacij Borstnik.

V tretjem dejanju
prikazni duhov na pokopališču.

Pri predstavi svira godba starega pešaka barona Kaha II. 47.

Vstopnina:

Prvi predstavi svira godba starega pešaka barona Kaha II. 47.

Priloga predstava (v presplachu) boče v nedeljo dne 3. novembra t. l. Peka se boče opereta »Pot po nevesto« in igra prikrat veseligras »Mifard Cartonche«.

Prejemalec za mesec november: Veseligras »Strije bogatin« in drama »Muzabnik svojega gospoda«.

Pristop k dramatičnim predstavam je vsakemu dovoljen.

ritev domače variante Beaumarchaisovega besedila in omogočili vsaj skromnejši gledališki dogodek: prvo slovensko predstavo v ljubljanskem gledališču, četudi le ob besedilu za domače razmere prikrojene manj pretenciozne komedije o županovi Micki. Bila je to svetla iskra, a njeno življenje je bilo kratkotrajno in treba je bilo nove svetovne puntarije, da je zaživela pod pepelom: marčni dogodki in cesarski prestolnici so obudili ljubljansko »Županovo Micko« in odprli celo »Matičku« pot na oder slovenskega središča, pa čeprav se je zgodilo to v Ljubljani celo leto pozneje kakor v Novem mestu.

Bilo je to v tisti vroči pomladi 1848, ki je dala žurnalistu Kordešu misliti celo na ustanovitev stalnega slovenskega gledališča; v tistih mesecih, ko je celo Janez Bleiweis zanosno vzkliknil: »Hvala Bogu, da smo po težavah prišli na tisto stopinjo, na kateri so naši stariši že pred 58 leti stali«; v tistih dveh razgibanih gledaliških sezonah, ko »... o poli sedmih že skorej ni bilo več moč v gledišče priti« in zato »več gospa si je v silnim drenji obleko stergalo in zlatnino s sebe zgubilo«. Resne drame prireditelji teh prvih gledaliških večerov niso tvegali, vedri spored pa je bil za svoj čas vsaj sprejemljiv: že v obeh Linhartovih besedilih je imel trdno osnovo in z nič manjšim uspehom nista skrbela za razvedrilo češka komediografa Klicpera ali pa Štěpanek, saj ravno pri njegovi igri »ni bilo moč v gledišče priti«. Nič zato, če so se smejali sredi devetnajstega stoletja ljubljanski poslušalci ob tem tudi nemškimi burkam, kakršni sta bili »Zmešnjava čez zmešnjavo« ali pa »Golfani stavec«, škoda le, da so jih morale še tudi veliko let kasneje zadovoljevati.

Kratki meseci dneva prvega poskusa Slovenskega društva, da bi poskrbelo vsaj za toliko kontinuirano prirejanje domačih gledaliških predstav, je bilo

v repertoarnem pogledu posajeno na zdravo, za tisti čas skorajda edino možno osnovo; repertoar v letih 1848—1850 je bil za svoj čas uspešnejši in primernejši kakor oni desetletja kasneje za svoj čas. Pobuda, ki sta jo dali razvoju slovenskega gledališča revolucionarni leti 1789 in 1848, je ostala v razvoju slovenske dramske književnosti trdnejši mejnik od vseh tistih, ki so jima sledili pred Cankarjevimi nastopom.

Ta ugotovitev in pa ona o neenakomernem razvoju slovenskega repertoarja, o njegovih redkih vzponih in veliko globljih upadih, se veže še s tretjo, prav tako malo vzpodbudno: posamezni datumi in dogodki, ki pomenijo že ustaljene mejnike v razvoju starejšega slovenskega gledališča (po letu 1848 čitalniška prizadevanja, potem rojstvo Dramatičnega društva 1867 in deloma celo začetek dela v novi hiši 1892) so sicer pomembni glede organizacijskih premikov, približevanja poklicnemu gledališkemu delu itd., veliko manj pa v repertoarnem pogledu, saj so glede tega meje med sicer toliko poudarjanimi ločnicami skoraj zabrisane.

Zelo očitno podpira to trditev že bežna primerjava čitalniškega sporeda z iskanji in rezultati, ki so jih dali meseci neposredno po marčni revoluciji 1848. Naši rodoljubi šestdesetih let so še obnovili skromno »Županovo Micko«, »Matiček« pa jim je bil že preveč tvegan in so se ga skrbno ogibali. Obnavljali so tudi stare češke šale in jim dodajali nekatere prej neuprizorjene, vendar ne bolj nove ne bolj vredne. Slovenske igre, ki bi izpolnila gledališki večer, niso premogli; kar je bilo vsaj do neke mere sprejemljivega v domačem delu sporeda, je bila — če porabimo kar najbolj obzirna merila — Vilharjeva odrska šala »Slep ni lep« ali pa Pennova odrska postavitve Prešernovega »Krst«, oboje seveda v kombinaciji z drugimi enodejankami in podobnim blagom. Med tujimi igrami, ki so zašle v ta spored, je vredna pozornosti — če pomislimo, kako pozno smo dobili Schillerja ali še celo Shakespeara — razmeroma zelo zgodnja uprizoritev Goldonijeve »Mirandoline«, ki so jo dajali z imenom »V gostilnici na pošti« že 18. marca 1866. leta. Kako bedno je bilo vse, kar so ponujali domačemu meščanu, pa najbolj drastično kaže predstava, pripravljena »na čast Cirilu in Metodu« v jubilejnem letu 1863: igrali so Holbeinovo odrsko priredbo »Vdove in vdovca«, dela C. F. Gellerta, po Lessingovih besedah enega tistih nemških piscev, ki imajo »največ prvotnega nemškega duha«.

Tako je šel čitalniški repertoar v primerjavi z onim iz let 1848—1850 res v neprimerno večjo širino, o večji globini pa bi skorajda ne mogli govoriti.

Vendar, prizadevnim čitalniškim rodoljubom bi komaj mogli zameriti, če njihovo iskanje ni preraslo onega iz veliko bolj razgibanih mesecev pred poldrugim desetletjem in so se tako zadovoljevali z le nekaj obogateno dediščino leta 1848. Veliko bolj presenetljivo in zaskrbljujoče pa je spoznanje, da so le malo drugače ravnali tisti, ki so krojili usodo mlademu, komaj rojenemu in spočetka toliko obetajočemu Dramatičnemu društvu, saj pomeni to vendarle temelj prihodnjemu Narodnemu gledališču. Misel je bila sicer zdrava in ljudje okrog Frana Levstika so prav dobro vedeli, kaj snujejo. Levstik sam je veliko govoril in pisal o cilju nove ustanove, ki mu je bila znanstvena in umetniška hkrati in ki ji je določil tako tehtno vlogo v našem kulturnem in družbenem življenju, da »nobeno dozdanih slovenskih društev nima tolikega pomena, kolikoršen dramatično«; v zanosnem govoru pri zabavi po prvem občnem zboru mu je s skorajda poetičnimi besedami začrtal pot: »V tej dobi

so dajali Schillerjeve »Razbojnike« kar štiri leta prej kakor v dunajskem Burgtheatru in že celi dve desetletji pred rojstvom našega Dramatičnega društva! Taka je zgodovinska resnica, mimo katere ne moremo, pa naj nam bo še tako malo pogodu.

Ni treba prebrati vseh besedil, ki so se v veliki meri ohranila kot priče neslavnih let v našem arhivu; tudi ni vredno povpraševati po avtorjih, saj so šla njihova imena povečini že zdavnaj v pozabo, kolikor so jih gledališka naznanila že takrat sploh navajala. Že sami naslovi teh odrskih proizvodov pogosto ne morejo prikriti njihove vsebinske in miselne praznote: Na kosilu bom pri svoji materi — Bog vas sprimi! Kdaj pojdete domu? — Živomrtva zakonska — Strah v kuhinji — Ljubica na strehi — Zaroka v kleti — Zaročevalna napoved na kmetih — Sveti večer na straži — Nepravi, a vendar pravi — Star korporal — Hiša slabega glasu — Nezgode starega mladenča — Soprog pred durmi...

Domala vse je bilo pripravljeno z enim samim namenom: da bi izvabili smeh nezahtevnemu obiskovalcu. Pač, tudi izjema je bila: »Žalostna igra v petih dejanjih«, ki jo je vpisal Anton Trstenjak v svojo kroniko z datumom 1. november 1870 in s ponosno oznako »prva tragedija na slovenskem odru«. To je bila Raupachova genljivka »Mlinar in njegova hči«, ki jo je prevedel Malavašič že 1850. leta in ki zdaj celih sedem desetletij ni mogla s sporeda. Vračala se je sleherno jesen na vseh mrtvih dan in doživela do prve vojne za naše razmere svojevrsten rekord: štiriinpetdeset ponovitev! Kdaj pa kdaj se je oglasil kak kritik celo z obzirnim opozorilom, da se je vendarle »že preživela« ali celo z ugotovitvijo, da obisk »ni bil ugoden« (1888), volje gledališkega vodstva pa vse to ni omajalo. Leto kasneje je bila žalostinka spet na odru in ohranjeni letaki govore o tem, s kakšnimi ceninimi sredstvi so čuvarji naše Talije dobesedno zlorabljali ljudska čustva, prebujena v dneh okrog prvega novembra: na plakate so dali natisniti z velikimi črkami takole vabo: »V tretjem dejanji prikazni duhov na pokopališči«. Šele Hinko Nučič se je odločil, ko je 1918. leta snoval novo slovensko gledališče v Ljubljani, da bo prekinil s to neslavno tradicijo in da »namesto te žaloigre brez literarne vrednosti uprizori na ta tužni dan Shakespearovega Hamleta«. Storil je tako, kakor hitro pa so se vrata za njim zaprla, spet je bil na sporedu — že 1. novembra 1919 — Raupachov »Mlinar« in še celo v sezonah 1933—1936 je dočakal petnajst novih predstav. In prav ta poslednji podatek je tako malo vzpodbuden, da se moramo skoraj vprašati, ali ni hkrati olajševalna okolnost pri presojanju delovanja naših dedov?

Vzponi kasnejših let, pred požarom Stanovskega gledališča, so bili le malo manj skromni. Težišče repertoarja je bilo še vedno na »izboru avstrijskih in nemških enodnevnih pisunov«, kot jih je označil Filip Kalan: Birch-Pfeifferjeva, Benedix, Kaiser, Moser, Putlitz... Vzporedno s temi pa so šle uprizoritve francoskih avtorjev, ki so pisali vsaj uglajene odrske dialoge in ki so tudi sicer pustili nekaj več sledov v svetovnem slovstvu kakor prej imenovani: Augier, Scribe, Labiche, Dumas fils... Ob njihovih predstavah se je najbrže marsikateremu poslušalcu obudila misel, ki jo je kasneje zapisal Ivan Cankar v pismu ljubljanskemu gledališkemu intendantu, ko je presojal neko nemško igro: »Rajši uprizarjaj francoske farse; kratkočasne so in če že umetnosti ni veliko v njih, je vsaj precej duhovitosti.« Vendar, novo je bilo tudi vse

Prvikrat!

Št. 33. **Slovensko gledališče v Ljubljani.** Dr. pr. 473.

V nedeljo, dne 27. marcija 1892.

V dverani ljubljanske čitalnice.

NORA.

Igrana v treh dejstvih. — Kralj Ignacij Borstnik. — Prvikrat Fr. Scharba. — Režiser gospod Ignacij Borstnik.

OPREDELILA	
1. Redni 1. vrsta 70 kr. — II. vrsta 60 kr. — III. vrsta 50 kr. — Četrtnični in štirikratni 40 kr. — Sedmi in deseti pri dnevniku (traktir) 30 kr. — Vredn. predstava pri dnevniku. — Skupaj se odnese ob pold. 7. uri.	2. Redni 1. vrsta 80 kr. — II. vrsta 70 kr. — III. vrsta 60 kr. — Četrtnični in štirikratni 50 kr. — Sedmi in deseti pri dnevniku (traktir) 40 kr. — Vredn. predstava pri dnevniku. — Skupaj se odnese ob pold. 7. uri.

Začetek točno ob 7. uri, konec ob polu 10. uri zvečer.

Dramatično društvo.

Pri predstavi vstaja polna četa, dvajseta polpetla karna Kuba št. 17.

Ustopenina:

Prihodnja predstava bude v nedeljo dne 3. aprila 1892. l.

Prístup k dramatičnim predstavam je vsakemu dovoljen.

Št. 75. **Dež. gledališče** v Ljubljani. Dr. pr. 1013.

V petek, dne 16. marca 1900. leta.

Kot gost nastopi g. Ignacij Borstnik iz Zagreba.

Prvikrat na slovenski odri igra:

Jakob Ruda.

Drama v treh dejstvih. Kralj Ivan Ozanek. Režiser Rudolf Herman.

OPREDELA:

1. Redni 1. vrsta 70 kr. — II. vrsta 60 kr. — III. vrsta 50 kr. — Četrtnični in štirikratni 40 kr. — Sedmi in deseti pri dnevniku (traktir) 30 kr. — Vredn. predstava pri dnevniku. — Skupaj se odnese ob pold. 7. uri.	2. Redni 1. vrsta 80 kr. — II. vrsta 70 kr. — III. vrsta 60 kr. — Četrtnični in štirikratni 50 kr. — Sedmi in deseti pri dnevniku (traktir) 40 kr. — Vredn. predstava pri dnevniku. — Skupaj se odnese ob pold. 7. uri.
---	---

Prihodnja se odpre ob 7. uri. Začetek točno ob polu 10. uri. Konec ob 11. uri.

Vetopina:

PARIZ: Sedmi 1. do III. vrste 1. do 3. 40 kr. IV. V. VI. 30 kr. IX. XI. 20 kr. Dvajseto se vstaja vstopnega 20 kr.	BRISON: Sedmi 1. vrste 40 kr. II. 30 kr. III. 20 kr. Galerija: Sedmi 1. do III. vrste 30 kr. III. do V. 20 kr. Vstopnega v hodo 10 kr.	Sedmi in hodo se določajo v stari razpisni vrstici v Dubovščinskih ulicah in se vedno predstava pri dnevniku. V obhajenju se odnese ob hodo vsake tri dni.
---	---	---

Pri predstavi vstaja orkester št. 4. in se. pobornega polka Leopold II., kralja Belgije št. 67.

Prihodnji predstavi v nedeljo, 16. marca 1900.

Papirne ob polu 4. uri nastaja ljudska predstava ob izredno nizkih cenah igra:

Zapravljivec.

Zvečer ob polu 8. uri prvokrat v novni opera.

NORMA.

to komaj za nas, sodobnih evropskih tokov pa s tem nismo speljali k nam. O nemškem delu sporeda je že eden prvih raziskovalcev slovenskega gledališkega razvoja, češki znanstvenik dr. Wollman povedal utemeljeno sodbo: to niso bila dela sodobnega dunajskega repertoarja, temveč dela preživelega sporeda dunajskih predmestij. In podobno sodbo, vsaj kar se zakasnitve tiče, bi bilo mogoče zapisati tudi o francoskih prvinah v tem našem repertoarju, saj je prišel na primer Sardou k nam šele takorekoč na predvečer otvoritve novega gledališča, vemo pa, da se je že veliko prej udomačil ne samo na Dunaju, temveč tudi v jugoslovanskih gledaliških središčih, zlasti v Zagrebu. V češkem sporedu, ki je bil prej, vse od leta 1848 in spet kasneje, v dobi čeških režiserjev po letu 1894, eden poglobitnih elementov našega repertoarja, je nastal prav v tem času zastoj: po Šamberkovi »Benefici« (1875) je minilo celih trinajst sezon brez češke premiere.

Ko bi hoteli s krivuljo upodobiti rast in upade v tem našem starejšem sporedu, bi gotovo vprašali, kje je vzrok za razmeroma nagel vzpon v obdobju, ko nas to skorajda preseneča: v zadnjih mesecih pred požarom v Stanovskem gledališču in še posebej v letih, ko se je domača igralska družina znova umaknila v stare čitalniške prostore in čakala v njih dograditve novega Deželnega gledališča, današnje Opere. Odgovor je zelo preprost in jasen: v začetku tiste sezone, ko je Ljubljana izgubila stari gledališki dom, je prevzel režijo predstav Ignacij Borstnik. Še v stari hiši je dal po desetletnem premoru na novo uprizoriti Schillerjevo dramo »Kovarstvo in ljubezen«, eno redkih tehtnejših del, ki so bila na sporedu že v sedemdesetih letih, dober mesec pred požarom pa Gogoljevega »Revizorja«. Tudi slovanski avtorji so bili spet na sporedu

(Trifković, Balucki) in celo režiserjeva komična slika »Ponesrečena glavna skušnja«. Nove razmere po požaru so kajpada že zaradi tesnega odra onemogočale sleherno misel, da bi v tem času nadomestili zamujeno, da bi na primer odprli vrata k nam že veliko prej prevajanemu Shakespearu; vemo pa, da je Borštnik zelo trezno presojal zmogljivosti domačega ansambla, ki mu je bilo namenjeno delo v kar se da neugodnih pogojih in da po vsem tem zunanje okoliščine niso bile edini vzrok za njegovo odlašanje, saj tudi še v novi hiši ni tvegala ne »Hamleta«, ne manj zahtevnih del angleškega mojstra. Pač pa se je dobro zavedal suše v domači dramski tvornosti in hkrati neodpušljive zamude, s kakršno so prihajali k nam odmevi z velikih odrov. Zato je celo sam pisal preprosta besedila za domači oder, zato je rad odpiral pot prvim dramskim poskusom Josipa Vošnjaka. Zato se je odločil za znamenit dogodek v času, ko še ni bilo odprto novo gledališče: 27. marca 1892 je uprizoril na čitalniških deskah Ibsenovo »Noro« z Zofijo Borštnik-Zvonarjevo v naslovni vlogi — in uspel. Tisti večer, lahko rečemo, je bila nakazana pot, po kateri naj bi slovensko gledališče usmerjalo dober del svojega programa v novi hiši in v boljših delovnih pogojih.

Novo Deželno gledališče je zaživelo jeseni 1892. leta v znamenju domače drame. Četudi ni šlo za novost, je bila izbira še neuprizorjene Jurčičeve »Veronike Deseniške« gotovo več kakor zgolj pietetno dejanje v tistih slavnostnih dneh. Josip Vošnjak, ki se je uveljavljal že v zadnjih čitalniških letih, se je predstavil zdaj v obeh sezonah, ki ju je še vodil Borštnik, z zrelejšimi deli: najprej z »Lepo Vido« in potem še s »Premogarjem«. Kar je prihajalo vrednejšega, so bile v veliki meri obuditve: »Nora«, »Revizor«, »Kovarstvo in ljubezen«. Shakespearu so ostala vrata zaprta. Odmevi iz modernega sveta skorajda niso segali do nas.

Tako velja tudi še za leto 1892, rojstno leto novega gledališkega posloplja, da je ta mejnik veliko trdnejši v organizacijskem pogledu, saj so se hkrati z novo stavbo gradili tudi temelji poklicnega igranja, ki se je mukoma izvijalo iz spon amaterizma, precej manj pa v repertoarnem pogledu. Trdnejši repertoarni mejnik kakor sam začetek dela v novi hiši je bil prihod češkega režiserja Rudolfa Inemnana, ki je prevzel po Borštnikovem odhodu v Zagreb (1894) umetniško vodstvo dramskih predstav. Ta razgledani mož je moral kajpada tako kakor Borštnik in njuni predniki pogosto uravnati svoje delo po okusu nevzgojenega občinstva, zmogljivosti ansambla in kar je bilo še takih zaprek, vendar je storil vse, kar se je v tistih razmerah dalo storiti: vzgajal je mladi ansambel in usmerjal okus ljubljanske publike ob izbranih klasičnih dramah, predvsem ob Shakespearovih: poglobil je vezi s sodobnejšimi tokovi v evropski dramati; upošteval je razpoložljiva domača besedila, dal je igrati po treh desetletjih spet »Matička«, pomagal je na oder Medvedu, Ganglu, Aškercu, Funtku ali Murniku in botroval pred povratkom v Prago prvemu Cankarjevemu nastopu, krstni predstavi »Jakoba Rude« z Borštnikom kot gostom v naslovni vlogi.

Tako pomenijo leta na prelomu devetnajstega in dvajsetega stoletja, leta Cankarjevega vstopa v domačo gledališko areno, prvih srečanj s Shakespearom in trdnejše povezave s sodobno Evropo v repertoarnem pogledu prvi resnični mejnik, ki ga moremo primerjati le še z docela izjemnim in osamljenim dogodkom v našem kulturnem razvoju, z Linhartovim »Matičkom«, ki se je rodil komaj pet let za francoskim »Figarom«.

Dušan Moravec

Quelques remarques sur les montées et les déclinis de notre répertoire ancien.

L'auteur étudie les lignes principales dans le développement du répertoire du Théâtre national de Ljubljana jusqu' à l'apparition du plus grand auteur dramatique slovène Ivan Cankar. Il constate que ce développement fut très irrégulier — que les montées subites furent suivies par de longs et décourageants déclinis. Vers la fin du 18ème siècle les efforts théâtraux en Slovénie furent tels qu'ils atteignirent le niveau européen avec l'adaptation que fit Linhart du Figaro de Beaumarchais. L'initiative fut donnée par la Révolution française, mais ce ne fut que la Révolution de mars qui rendit possible la réalisation sur la scène. Mais tout au cours du 19ème siècle, les pièces de théâtre de bonne qualité ne furent que des exceptions dans les programmes des théâtres slovènes: Schiller, Gogolj, Ibsen. La pièce la plus populaire fut pendant longtemps la pièce émouvante de Raupach intitulée »Le meunier et sa fille«. Les raisons en étaient multiples: la dépendance étatique, les complications politiques, le goût pas encore formé du public, les accidents (l'incendie du théâtre), le manque d'acteurs doués. Ce qui marque une rupture avec cet état de choses et un montée sont les événements qui eurent lieu vers la fin du 19ème siècle. Ce sont les années des relations étroites avec l'Europe, les premières rencontres avec Shakespeare et surtout l'entrée de Cankar dans l'arène théâtrale slovène.

Tri pisma Juša Kozaka pred uprizoritvijo njegove »Balade o ulici«

(Namesto vsakdanjega nekrologa)

Stari rek o igri usode, ki da spremlja domala sleherno knjigo, je dobil svojevrstno potrditev tudi ob noveli Juša Kozaka »Balada o ulici«. Pisatelj, ki je vse svoje delo namenil pripovedništvu in esejističnim razmišljanjem, hkrati pa je dolga leta kot upravnik SNG usmerjal pota našega gledališkega razvoja, se je ob tem svojem besedilu prav nepričakovano srečal z odrom. Bil je presenečen nad tako pobudo, okleval je in se bal, hkrati pa ni tajil, da ga ta korak vsaj do neke mere tudi vabi.

Pobudo je dal režiser Mirko Mahnič ravno v času, ko smo z vso zavzetostjo, pa brez pravega uspeha iskali sodobno domačo dramo. Prinesel je takratnemu vodstvu Mestnega gledališča v Ljubljani svoj izvod »Balade« z že podčrtanimi dialogi in z opombami na robu. Prebrali smo novelo, ki so ji bili že določeni obrisi v svobodni dramaturgiji grajenega odrskega dela in z naše strani je bila stvar prav tako preprosta kakor z režiserjeve: Sodobno dramo imamo, pa do te ure nismo vedeli zanjo; postavili jo bomo na oder, če nam bo le uspelo premagati poslednjo, a največjo zapreko: ni bilo težko uganiti, kako bo Juš Kozak, kritični ocenjevalec svojega lastnega dela in hkrati precej neizprosen nasprotnik »dramatizacij«, okleval, preden bo dal — če bo sploh dal — privoljenje.

Napisali smo pismo in prišel je odgovor, pripravljen 26. marca 1958:

Spoštovani tovariš dramaturg,

Vaše pismo me je zelo presenetilo, ker bi si bil vse drugo prej mislil kakor to, da Vas mika zagledati »Balado« na odru. Verjemite mi, Vaš predlog je zelo laskav zame, vendar Vam ne morem zatajiti svojega skepticizma. Ne morem si prav predstavljati, kako bi mogla ta stvar na oder in še to, da bi uspešno zaživela na njem.

Naj Vam vsaj nekoliko razložim svoje pomisleke. »Balado« sem pisal v kiticah, da bi ustvaril do neke mere fiziognomijo »ulice«, njenih prebivalcev in deloma

*Juš Kozak
v svoji delovni sobi*

problemov (samo nakazanih!) sodobnega življenja. Stari Mohor, ki živi v tej ulici, bi nekako povezoval to življenje, obenem pa v premišljevanjih izražal svoje misli o tem življenju. Z nekaterimi prebivalci prihaja v neposredne, z drugimi v posredne stike, marsikaj, kar se dogaja v ulici, niti ne pozna. Zamišljeno je bilo tako, da bi vsako teh življenj v posameznih hišah ali stanovanjih predstavljalo samo zase balado, ki bi se z Mohorjevo smrtjo prelila v »Balado«. Kakor so ljudje sestavni deli teh balad, tako so tudi drevesa, živalice, ptiči, cvetice. Vse živi skupno življenje.

Zdi se mi, da je prav ta enotnost neke vrste mikavnost te balade. (Npr. Mrtvi vrabček s prekljuvanimi prsmi je umor v ptičjem svetu in temu umoru odgovarja človeški umor oziroma poizkušeni uboj v eni zadnjih kitic). Take stvari pa po moje ne morejo najti izraza na odru. Skozi vso Balado se oglašajo lirične melodije, zdaj v občutjih, zdaj v naravi, metuljih, ptičkih, oblakih in človeških srcih. Kako bi se dalo to na odru izraziti, si res ne morem predstavljati. Brez te lirike pa bi Balada ne bila balada. Bojim se, da bi ostalo le ogrodje, ki bi ne bilo vsebinsko zanimivo in plastično.

Še drug pomislek. »Baladi« bi se ne smela vsiliti druga vsebina kot je ona v knjigi. Na odru bi se malo verjetno mogel Mohor čutiti ves čas v osrčju. Posamezni prizori (kitice) pa bi bile brez tega osrčja le raztrgane slike, najbrž dolgočasne avditoriju.

knjigi, kjer so le momenti v celotnosti in vii na istem nivoju
zi njejnja. Kakor koli že, zadeva je zelo, zelo delikata.

Vse to sem vam naredel - menda preveč bežno - ker sem vas
hotel opozoriti na težave. Poskušal sem utemeljiti svoj skeptičizem.

I temi opazkami pa ne bi hotel reči: ne, ne gre.

Poteben bi bil nekakor pogovor - ne vem kako z vami kakor
s. prof. Mahečič. Z njim sem bil že dlučen za pouek
prav zaradi "Balade", pa je prišel vmer, bolezen in vsek da se obnavlja
na kliniki, in zato se nisva tega sestanka realizirala.

Popel pa uvidim, da bi se morali vi trije sestati, in se pogovoriti
o tej stvari, ki je za sedaj zelo skeptično presojam. Menda bi se
vidva ta skeptičizem pregnala.

Sprijmite to pisno kot izraz prijateljske iskrenosti, s katero
vam tudi pozdravljam.

Janež

Takó, nanizal sem Vam nekaj pomislekov, iz katerih izvira moj skepticizem. In še nekaj. Zelo bi bilo treba paziti, da se nekaterim sentencam ne prisodi večji poudarek kot ga imajo v knjigi, kjer so le momenti v celotnosti in vsi na istem nivoju življenja. Kakorkoli že, zadeva je zelo, zelo delikatna. Vse to sem Vam navedel — morda preveč bežno — ker sem Vas hotel opozoriti na težave. Poskušal sem utemeljiti svoj skepticizem.

S temi opazkami pa ne bi hotel reči: ne, ne gre.

Potreben bi bil vsekakor pogovor — mislim tako z Vami kakor s tov. prof. Mahničem. Z njim sem bil že domenjen za pomenek prav zaradi »Balade«, pa je prišla vmes bolezen in vsak dan obsevanje na kliniki, in zato še nisva tega sestanka realizirala.

To pot pa mislim, da bi se morali vsi trije sestati in se pogovoriti o tej stvari, ki jo za sedaj zelo skeptično presojam. Morda mi bosta vidva ta skepticizem pregnala.

Sprejmite to pismo kot izraz prijateljske iskrenosti, s katero

Vas tudi pozdravljam

Juš Kozak

Vse značilnosti Juša Kozaka so v tem prvem pismu, v odgovoru na nepričakovano in za našega pripovednika presenetljivo pobudo. Dve sta najbolj vidni, prav ti dve pa si tudi najbolj nasprotujeta: dvom v odrsko porabnost novele, na drugi strani pa zaverovanost v gledališče in ob tej nenavadni ponudbi (»Vaš predlog je zelo laskav zame«) neprikrita želja po uprizoritvi ali vsaj radovednost, kakšna bi bila odrska podoba novele. Vsi ti pomisleki, ves ta pisateljev »skepticiizem«, o katerem že v prvem pismu trikrat govori, strah in želja — vse to se je prepletalo tudi v pomenkih, ki so bili malo za tem. Sedeli smo v njegovi prostorni delovni sobi v prav tisti »ulici«, kjer se dogaja »Balada« in prepričevali drug drugega. Do zadnjega je ostajal Juš Kozak skeptik, vendar so na koncu obveljale besede iz pisma: »S temi opazkami pa ne bi hotel reči: ne, ne gre.«

Ko so šle prve priprave h koncu, so se spet križala pisma. Pisatelj je bil vesel zavzetosti, s kakršno se je gledališče lotilo dela, zaskrbljeno pa se je ustavljal še ob — na videz — prav drobnih vprašanjih:

Spoštovani tovariš dramaturg,

Vaše pismo sem prejel šele včeraj, ko sem se po desetdnevni odsotnosti vrnil z Bleda. Sin mi je sicer sporočil, da me čaka Vaše pismo in Vam je po mojem naročilu telefoniral oziroma poskušal telefonsko obvestiti, da se vrnem 1. VII. a pravi, da Vas nikakor ni mogel doseči.

Seveda me veseli, kar mi pišete. Tolikšne zavzetosti za stvar res nisem pričakoval. Upajmo, da se bo Vaše pričakovanje uresničilo.

Kar se tiče Vašega mnenja glede konca, se docela strinjam z Vami. Tudi jaz bi si želel tak konec, ki je za naš čas zelo karakterističen. Mislim, da bi bilo dobro, če bi tov. Mahnič osvojil to mnenje oziroma predlog.

Domislil sem se še nečesa, a ne vem, če se prav spominjam. V dialogu med Tanjo in Bertom je izpadel oni stavek: Danes smo vsi na tehtnici. S tem stavkom se tudi scena zaključí. Kolikor se spominjam, ga je tov. Mahnič izpustil, a meni bi bilo ljubo, če bi ga obdržal.

O vsem drugem se bomo pač pomenili kakor predlagate.

Z zahvalo za Vašo naklonjenost Vas iskreno pozdravljam

Juš Kozak

Tretje pismo, ki ga je pisal Juš Kozak v zvezi z uprizoritvijo svoje »Balade«, je bilo odprto: bilo je pismo samo po zunanji podobi, ni pa bilo namenjeno več toliko naslovniku, kakor slehernemu gledališkemu obiskovalcu, bilo je le v drugačno podobo vlit članek za Gledališki list. Tam je bilo to tretje pismo ob premieri tudi že res natisnjeno, vendar ga je vredno in potrebno v zvezi z našo objavo ponoviti, posebej še danes, po pisateljevi smrti:

Dragi tovariš dramaturg, želeli ste, da bi za gledališki list ob priliki odrske uprizoritve »Balade o ulici« napisal nekaj vrstic. Nehote ste me spravili v nemajhno zadrego. Kaj naj bi povedal?

Ko sem pisal »Balado o ulici«, mi niti v sanjah ni prišlo na misel, da jo bom kdaj zagledal na odru. Občutil sem neke vrste notranjo ubranost, ko so se mi iz teme prikazovali posamezni prizori in osebe iz dni našega življenja. Vsak prizor zase naj bi zaživel kot samostojna balada, in vse balade naj bi se prelike v mozaik, v »Balado o ulici«, v balado hiranja in ugašanja žurnalista Mohorja, ki po svoje doživlja čas in okolico. Tako se je rodila drobna knjižica, v kateri se skozi vse posamezne balade oglašča smrtni motiv, začevši od vrabčkove smrti do Mohorjeve zadnje ure. V naročju smrti pa klije mlado, brezobzirno življenje. Ne morem reči, da bi mi bil ta ali oni prizor bolj ali manj pri srcu, vsako življenje in vse osebe so mi bile enako drage in vredne pozornosti, v vseh sem zagledal utripe sodobnega življenja. Ne morem in nočem presojati v koliko se mi je posrečilo, da bi vsaka posamezna balada zaživila samostojno, plastično življenje in bi po duhovni vsebini dopolnila celotni mozaik. Po kritikah sodeč se mi je po njih posrečilo, po drugih le deloma, po tretjih, napisanih, se je hotenje docela izjalovilo. Se ostreje so to sodbo zastopale nenapisane kritike, ki so se širile med pisočimi. Že davno so za mano tisti lepi dnevi — življenjska lepota se meni odkriva le v delu — ko so se prvi prividi začeli oblikovati in dražiti pero. In lepi dnevi so ugasnili z Mohorjevo smrtjo.

Sedaj prihaja »Balada« v novo konkretno obliko. Zaživila bo na odru, ki je bil in bo najsugestivnejši posrednik pisane besede. Kakor se spominjate, sem Vam izrazil, ko ste mi sporočili željo, da bi radi uprizorili »Balado« na odru, zelo tehtne pomisleke, ki niso še docela splahneli. Novi oblikovalci se pridružujejo. Poglavitni je režiser, ki je sicer verno ohranil moje besedilo, a bo nedvomno »Baladi« vdihnil svoje pojmovanje in izraz. Potem igralci, ki bodo izpreminjali besedo v žive like. Pridružil se bo še inscenator in ustvaril odrsko podobo ulice, v kateri mora po mojem mnenju prevzeti odgovorno sodelovanje tudi luč. Tako bodo premnogi soustvarjalci oživili, kar je bilo nekoč, v tistih lepih dneh, le privid.

Vkljub vsemu zaupanju v delo Vaših ustvarjalcev, me spremlja — mislim, da tudi Vas — velika radovednost, kako bo »Balada« preizkušnjo prestala.

Pozdravlja Vas Juš Kozak

In še pripis s persom:

Dragi tovariš Moravec, končno sem Vam le napisal nekaj vrstic. Ne vem, kako boste zadovoljni z njimi? Morda le.

Iskreno Vas pozdravlja Juš Kozak

Tako je pisatelj tudi bodočim obiskovalcem izpovedal svojo skepso. Potem je predsedel dva večera z nami na vajah, na prvi in drugi generalki. Dobre volje in hkrati zakopan v dvome. Imel je več pripomb k naši upodobitvi njegovega dela, vendar je ni odklanjal. Bilo nam je skorajda mučno ob spoznanju, da mu je naša uprizoritev, ki jo je v veliki meri sprejemal s simpatijami, omajala vero v težo

lastnega dela. Ko sva ostala v odmoru sama na hodniku pred dvorano, je počasi vprašal: »Ali veste, kako je takrat, kadar je človek samega sebe čisto do kraja sit?« Dobro poznam ta občutek, zato sva oba nekaj časa molčala, potem pa je utrujeno dodal: »Vidite, tako je zdajle z mano.«

Povedal je še, da ga na premiero ne bo. Pozneje da pride, na kakšno študentovsko ali delavsko predstavo.

Po prvem premierskem aplavzu smo telefonirali pisatelju, ki je ostal v svoji delovni sobi v ulici, kjer se je rodila »Balada«: Led je prebit. Dvorana je z odobravanjem sprejela besedilo, preneseno v odrski prostor tako, da mu ni bila storjena sila.

(dm)

Trois lettres de Juš Kozak précédant la représentation de sa »Balade de la rue«.

La publication de ces lettres inédites de Juš Kozak, mort récemment et qui fut un des plus importants écrivains slovènes de ce siècle (1892—1964) est importante pour deux raisons:

Juš Kozak fut en tant que directeur du Théâtre national slovène de Ljubljana pendant de longues années étroitement lié au sort du théâtre slovène mais n'a jamais écrit d'oeuvre dramatique. C'est pourquoi la représentation de sa »Balade de la rue« (Théâtre municipal de Ljubljana 1958) préparée par Mirko Mahnič, marque un événement exceptionnel. En outre, ces lettres nous révèlent quelques traits du caractère et du tempérament de l'écrivain, ballotté entre le désir de voir l'oeuvre mise en scène et la défiance du succès. Ces lettres sont publiées au lieu du nécrologue habituel comme contribution à la compréhension d'une partie moins connue de l'oeuvre de l'écrivain.

Nušić – načelnik umetniškega oddelka ministrstva za prosveto in slovensko gledališče

(Ob stoletnici njegovega rojstva)

Dognanje, da »Nušića po vsej pravici lahko štejemo med zagovornike ali vsaj med najpomembnejše posredovavce v zvezi z nastankom Slovenskega narodnega gledališča in tudi z njegovo nadaljnjo usodo,« in med tiste, ki so se uspešno potegovali za poddržavljenje gledališč v Ljubljani in Mariboru (glej »Nušić v slovenskih poklicnih gledališčih«, Gledališki list Drame SNG Lj., št. 4, 179) lahko potrdimo z izborom dokumentov, ki se nahajajo v Slovenskem gledališkem muzeju. Med njimi je posebno zanimiv najstarejši, ki ga je Združenje gledaliških igralcev Srbov, Hrvatov in Slovencev — pododbor Ljubljana 20. 2. 1920 koncipiralo za Centralni odbor Združenja in hkrati — seveda nekoliko prestiliziranega in skrajšanega — za načelnika Nušića, ki se je osem mesecev prej (4. 6. 1919) mudil v Ljubljani in se ob tem več ali manj pobljže seznanil s slovenskimi gledališkimi razmerami.

Omenjeni dokument se glasi:

Branislav Nušić, načelnik umetniškega oddelka pri ministrstvu prosvete.

Ljubljansko gledališče prehaja s tem mesecem v drugo polovico letošnje seziye. Z nekako mrkim obrazom zremo v preteklo polovico seziye. Mnogo se nam je obetalo v Beogradu, čakali smo v upanju, da se nam naše razmere izboljš-

šajo in da se že davno projektirano podržavljenje gledališča vendar že enkrat uresniči; toda na našo žalost — varali smo se zelo. Ljubljanski pododbor je — resnici na ljubo povedano — napel vse svoje sile, da doseže to, kar imajo že davno Zagreb in Beograd. Pošiljal je na lastne stroške deputacije v Beograd v nadi, da dosežemo na ta način to, po čemer stremimo mi in ves kulturni in inteligentni svet v Sloveniji. Obljubilo se jim je vse — a izpolnilo nič! Tukajšnji pododbor zmore že komaj odgovarjati na vsa vprašanja in pritožbe svojih članov. Zato je imel 17. t. m. sejo, v kateri je bilo sklenjeno, da naj se takoj obrne na načelnika g. Nušiča s sledečimi vprašanji:

1. Kaj je s podržavljenjem ljubljanskega gledališča sploh?
2. Kaj je z imenovanjem intendanta?
3. Kaj je z dokladami in poviški doklad, kajti naši ljudje ne morejo več živeti pri teh mizernih plačah v vedno naraščajoči druginji!

G. načelnik Nušič je obljubil našim delegatom, da pride osebno v Ljubljano, da skupno s pododborom te stvari uredi, toda mi čakamo zaman Vašega prihoda. Pisali smo več pisem in brzojavili na Centralni odbor Združenja, da naj sporoči g. predsednik, kdaj pride g. načelnik, toda nikakega odgovora. Zdi se nam, da nas premalo uvažuje. Čitali smo že od početka sezije, da je ministrski svet podržaval gledališče. Minulo pa je že dokaj časa, a o faktu izvedbi tega

Nušič bere eno svojih del — 7. 5. 1919 v Beogradu. Od leve: Fran Govekar, Mihajlo Marković, igralec v Zagrebu, Branislav Nušič, Gavrilović, prvi igralec in režiser v Beogradu, zagrebški intendat Hreljanović, upravitelj Čekić iz Beograda

sklepa ni ne duha ne sluha. Ima li res ministrstvo prosvete toliko posla, da ne more izvršiti tako važnega kulturnega vprašanja, kakor je podržavljenje gledališča? Saj je menda ministrstvo prosvete zato tu, da se briga za kulturo državljanov. Mislimo, da je ministrstvo prosvete vendar samostojno in da nima z zunanjim politikom nič ali pa prav malo opravka?! Izgovori, da ni denarja, so čudni in plehki, kajti za druga gledališča in druge reči je dovolj denarja. Torej od kje izvira to zavlačevanje podržavljenja? Iz vsega tega sklepamo, da so vodilni krogi naklonjeni konzorciju (Konzorcij je od 1918 do podržavljenja spomladi 1920 vodil ljubljansko gledališče, ki je bilo prvotno podjetje. Op. p.) in da so bile vse besede o podržavljenju v Beogradu le fraze?! Čutimo se dolžne, da spričo takemu postopanju apeliramo vlado na enakopravnost troimenega naroda v Kraljevini in da smo mi Slovenci morda najbolj potrebni pravega dobrega gledališča, ki smo bili v kulturnem oziru najbolj potiskani in zanemarjeni od neprijatelja.

Prosimo (najprej napisano »opozarjamo«, kar je Pregarčeva roka prečrtala — op. p.), da nam načelnik umetniškega oddelka ministrstva prosvete g. Nušić takoj pomore iz tega težkega položaja, kajti v nasprotnem slučaju smo pripravljevini vsi solidarno stavkati. In če konzorcij 1. 3. ne izplača draginjnskih doklad in noče prevzeti gledališča vlada, bodo igralci na svojo roko igrali dalje, da si zaslužijo vsakdanji kruh, ne oziraje se na terjatve in dolgove konzorcija, ne bodo priznali abonentov itd. Posledica tega bo kulturni škandal, toda za vodilne kroge.

Prosimo g. načelnika, naj blagovoli torej naš sedanji položaj dobro premotriti, da ne pride do dogodkov, ki bodo kulturni škandal ne samo za Slovence, temveč za vse Jugoslovane.

Pričakujemo torej takojšnjega odgovora.

Ne vemo, če je srbski humorist dobil zgornji koncept, ki so mu v njem brali tako grenke in pogumne levite, ker je zelo verjetno, da so ga vsaj precej omilili, izpričano pa je, da se je Nušić z vso močjo in z vsem svojim vplivom zavzel za podržavljenje ne samo ljubljanskega, ampak tudi mariborskega gledališča. In če v dopisu z dne 25. maja 1920 Nušić zapiše:

Ministrstvo prosvete učinilo je i samo kot Deželne vlade potrebne korake da bi se pozorište u Mariboru održalo —

lahko verjamemo, da je bil on sam in noben drug tisti, ki je te korake naredil.

Prav tako je bil verjetno tudi on sam tisti, ki je izvrtal ali vsaj pospešil najrazličnejše dotacije, ki naj bi se z njimi opomogli slovenski poklicni gledališči. In samo njegova naklonjenost do njiju je hotela, da bi bila vesela novica čimprej v Ljubljani. O tem priča brzozjavka z dne 26. 11. 1922:

Narodnom gledalištu Ljubljana — Odobrena je suma od 250 000 dinara za isplatu dodataka — Načelnik Nušić.

16. 3. 1923 je Nušić razposlal cirkular oz. anketo, ki naj bi pomagala rešiti vprašanje tako imenovanih pokrajinskih (oblastnih) gledališč, kakršno je bilo tačas tudi mariborsko. Spričo finančne stiske so bolj životarila kot živila, zato je bilo nujno nekaj ukreniti. Cirkular je dal v pretres pet mnenj in ker gre za usodo enega slovenskih gledališč (mariborskega), si jih velja ogledati:

1. mnenje: znižati število teh gledališč — od šestih na tri ali največ na štiri, potem pa številu, ki ostane, ustvariti vse materialne in moralne pogoje za pravičen razvoj in napredek;

2. mnenje: povabiti posamezne pokrajine, da svojemu gledališču zagotove prav tako subvencijo, kakršno mu daje država. Če pokrajina tega ne bo marala, je to znamenje, da ji ni mar za svoje gledališče in tedaj je tako gledališče treba zapreti;

3. mnenje: združiti nekatera gledališča, se pravi po dva zlit v enega. Tako npr. Novi Sad-Osijek, Sarajevo-Split, Maribor-Ljubljana;

4. mnenje: posamezna pokrajinska gledališča spremeniti v podružnice centralnih gledališč. Tako bi bil Novi Sad podružnica beograjskega, Osijek zagrebškega, Maribor pa ljubljanskega gledališča;

5. mnenje: oddati posamezna pokrajinska gledališča privatnim zakupnikom — posameznikom ali konzorcijem — ki bi dajali zadosti moralne in materialne garancije za vođenje gledališča v umetniškem in narodnem duhu; država bi v tem primeru zmanjšala subvencijo, a obdržala pravico do nadzorstva.

Kočljivo vprašanje je znal reševati Nušić — po okrožnici sodeč — na moč demokratično in s poslušom za tragično situacijo, saj ne izključuje pravice posameznih gledaliških uprav, da stavijo nove predloge in nova mnenja. Nobe-nega dvoma pa ni, da je bil spet on tisti, ki je največ pripomogel, da se načrt ni uresničil v najusodnejši obliki. Mariborsko gledališče je ohranilo svojó samostojnost in kmalu opravičilo zaupanje, ki so ga stavili vanj razumni gledališki ljudje, med njimi tudi Branislav Nušić.

(mm)

Nušić — chef de la section artistique au Ministère de la Culture et le Théâtre slovène. Le comédiographe serbe Branislav Nušić, en tant que haut fonctionnaire à Belgrad a plusieurs fois négocié en faveur du Théâtre slovène de Ljubljana, surtout durant les années critiques de 1918—1923.

Aškerc o Nušiću

30. 9. 1901 je takratni urednik Ljubljanskega zvona Anton Aškerc poslal Risti Odaviću v Beograd pismo, v katerem na dveh straneh omenja dramatika Nušića:

Veledenjeni gospod! Nadejam se, da ste se srečno povrnili v Belgrad, pri-nessi s seboj lepih spominov s potovanjá.

Tudi jaz sem potoval od 1. do 24. sept., in to po Rusiji. Videl sem Varšavo, Petrograd, Moskvo in Kijev.

Rusija se mi je tako prikupila, da pojdem v kratkem spet tja.

Danes Vam pa pišem v zadevi Nušičeve igre »Tako je moralo biti«. Mi smo jo dali na repertoar, pa bi jo radi igrali.

Ali morete svojo obljubo izpolniti in nam dramo preskrbeti?

Prosim izročite g. Nušiću moj poklon ter mu izrazite moje želje.

Drama, ako še ni natisnjena, naj bi bila vsaj z latinico čisto in čitljivo prepisana, da bi jo mogli tukaj prevesti.

Gospod Nušić naj tudi pove, če zahteva za prevod kak honorar in za inscenacijo kako tantiémo od gledališča. Drama bi se predstavljala takoj, čim bi bila prevedena. V nadeji, da se nam prošnja usliši, se Vam priporočamo.

Kivčan, Varšava,
 Letopis, Moskva in
 Kijev.
 Pridi se mi, če tako
 pristajate, da popdem
 v kartonu pošljete —
 Čarob vam je prišel
 v gataci. Nušičeve igre
 v tako je uspelo biti?
 Ali smo jo deli najprej
 potovali, da bi jo lahko
 igrali.
 Ali morete tudi ob
 gataci izpolniti in nam
 pramo predstaviti?

Druga stran
 Aškercovega pisma
 Risti Odaviću,
 beograjskemu
 književniku in
 dramaturgu Narodnega
 gledališča v Beogradu v
 letih 1901—1903
 in 1907—1909, z dne
 30. 9. 1901.
 Fotokopija darilo
 Srbskega gledališkega
 muzeja, ki hrani
 original

A jaz bivam z vsem spoštovanjem in z lepim pozdravom Vaš vdani
 A. Aškerc, redaktor Ljubljanskega Zvona.

P. S. Poklon Vaši gospe soprogi!

Omenjena igra oz. drama se pri nas ni nikoli igrala. Prvega Nušiča —
 herojsko enodejanko »Knez Semberijski« smo pri nas igrali šele v no-
 vembu 1905.

Aškerc et Nušić — Dans la lettre publiée ci-dessus le poète Anton Aškerc,
 rédacteur de la revue »Ljubljanski zvon«, prie un de ses amis de Belgrade de lui
 procurer la pièce de Nušić »Il devait être ainsi« en vue de sa représentation à
 Ljubljana.

Poročilo o delu Slovenskega gledališkega muzeja v letu 1964

Ker Slovenski gledališki muzej, utesnjen v tri delovne sobe in brez razstavnih prostorov, v preteklem letu še vedno ni mogel razviti dejavnosti, ki jo obeta in hkrati terja ime te ustanove, je skušal uravnati svoje delo predvsem v dveh smereh: prva polovica leta je bila namenjena spominski razstavi »Shakespeare pri Slovencih«, naslednji meseci pa intenzivnemu internemu delu, ki je dalo v tem obdobju naši ustanovi bolj značaj raziskovalnega instituta kakor muzeja.

Shakespeareovo razstavo, namenjeno počastitvi dramatikovega rojstva, smo morali prirediti kajpada zunaj svoje hiše, v novih, sicer prijetnih, vendar ne prav funkcionalnih razstavnih prostorih nove Mestne galerije. Odprta je bila od 15. do 30. aprila, vsak dan od desete do osemnajste ure. V šestih sobah (prva in druga etaža) je bilo na ogled 220 eksponatov na stenah, od tega polovico fotografij, med katerimi so bile nekatere pomembnejše v velikih povečavah; dalje 30 scenskih in kostumskih osnutkov, 75 raznih faksimilov in 5 maket. Razen tega je bilo v vitrinah okrog 200 razstavnih predmetov (originalni starejši letaki, gledališki listi in programi, knjige, rokopisi in fotografije, risbe, scenski osnutki, režijske knjige), po sobah so bili razmeščeni kosi stilnega pohištva, originalni kostumi itd. Posebnost razstave je bila v tem, da je bila prirejena z vsemi razpoložljivimi sodobnimi sredstvi in tako ni bila zgolj razstava v starem pomenu besede: v spodnjem prostoru so mogli obiskovalci spremljati film o naših starejših igralcih, posnet prav za ta namen, številne diapozitive, poslušali so magnetofonske posnetke shakespeareških predstav itd., vsak dan ob petih popoldne pa so nastopali z odlomki iz Shakespeareovih del naši igralci Marija Nablocka, Saša Miklavc, Majda Potokarjeva in Jurij Souček. Prav to je dajalo razstavi posebno privlačnost in je privabljalo v tesno dvoranico sleherni večer po sto ali celo stopetdeset obiskovalcev. Tudi sicer je imela razstava izreden obisk: otvoritve se je udeležilo preko sto povabljenih gostov, poleg posameznikov pa jo je obiskalo 27 šol iz Ljubljane, Celja, Postojne in drugih središč, vsega skupaj 120 razredov, vseh obiskovalcev pa je bilo preko 5000. Razstavo je omogočil Sklad SRS za pospeševanje kulturne dejavnosti.

V drugi polovici leta se je odvijalo delo naše ustanove na sedmih pglavitnih področjih strokovnega dela:

1. *Knjižnica.* Glede na izredno majhno število sodelavcev (trije stalni in dva honorarna) je ob pripravah za razstavo vse redno delo v muzeju precej zastalo, posebej pa še v tem oddelku zaradi večmesečne bolezni knjižničarke. Ker smo imeli doslej samo priročni katalog, smo namestili v zadnjih dveh mesecih leta še dve honorarni katalogizatorki in tako strokovno uredili vsaj večji del slovenica. Poskrbeli smo tudi za nekatere kompletacije, vezave itd., z željo, da bi postala naša knjižnica v bližnji prihodnosti res izrazita specializirana zbirka s težiščem v slovenski teatralia in v zvrsteh, ki so s to vsaj v posredni zvezi.

2. *Arhiv.* Arhivsko gradivo, ki obsega najrazličnejše uradne in osebne dokumente (uradni arhivi slovenskih poklicnih gledališč, arhiv Udruženja slovenskih gledaliških igralcev, korespondence, zapuščine, časopisna poročila in kritike itd.) je zaradi zajetnosti in pestrosti doslej zgolj pregledano in sortirano in tako v glavnem že pripravljeno za obdelavo in katalogiziranje, h kateremu se je prav ob zaključku leta 1964 že začelo pristopati.

3. *Ikonoteka*. Glavno delo pri urejanju te naše največje in hkrati najbolj razčlenjene zbirke je bilo v sortiranju scenskih in kostumskih osnutkov, ki smo jih letos v velikem številu na novo prevzeli zlasti iz arhiva delavnic SNG. Pripravljen je tudi že priročni katalog te zbirke, v katerem je mogoče najti zaželene osnutke tako glede na avtorja osnutka ali na avtorja uprizorjenega dela. Drugi najboljšežnejši del te zbirke, fototeka, je urejen po kartotečnem sistemu, vendar bomo začeli s strokovno katalogizacijo, najprej starejšega obdobja, šele sredi leta 1965.

4. *Fonoteka*. Ta naša najmlajša in za zdaj po številu še razmeroma skromna zbirka zadnji dve leti naglo raste, predvsem s snemanjem tekočih predstav v slovenskih gledališčih. V letu 1964 smo bili v veliki meri omejeni na Ljubljano, medtem ko so zdaj že sklenjeni dogovori tudi z ostalimi gledališči, presnemali bomo za nas dragocene trakove na Radiu, v muzeju samem pa snemamo razgovore z igralci in drugo dokumentarno gradivo. V kratkem bomo dopolnili zbirko magnetofonskih posnetkov s prvimi filmskimi zapisi naših predstav, seveda samo z odlomki.

5. *Dokumentacija*. Veliko skrb smo posvečali tako v lanskem kakor v letošnjem letu sistematičnemu urejanju vseh člankov in kritik o slovenskem gledališču, ki so bili natisnjeni v dnevnem in tedenskem tisku. Kartoteka, ki jo sproti urejamo, pa zajema tudi gradivo iz revij in drugih periodičnih publikacij. Ta naša doslej najobsežnejša kartoteka je narasla že v dveh letih na cca. 10 000 listkov.

6. *Bibliografija*. Sredi letošnjega leta smo začeli s sistematičnim delom na repertoarni bibliografiji, ki nastaja v dveh vrstah. Upoštewane so vse predstave v slovenskih gledališčih in sicer tako, da je mogoče najti v prvem delu kartoteke vse predstave v posameznih gledališčih, urejene po kronološkem redu, v drugem delu pa vse avtorje in dela, ki so bila pri nas igrana, po abecednem redu. Za zdaj je zbrano gradivo za ljubljanska gledališča (blizu 4000 listkov), v delu pa je mariborski in tržaški del. Pri delu uporabljamo kajpada tudi gradivo, ki so ga že objavljala posamezna gledališča (npr. Dušan Škedl za lj. Dramo). Ko bo zbrano gradivo za repertoarno bibliografijo, bomo začeli z urejanjem bibliografije igralcev, režiserjev, pevcev itd.

7. *Publikacije*. Glede na majhno število strokovnih sodelavcev naše ustanove in glede na skromna sredstva so tudi naše publikacije za zdaj še skromne: kakšne so, o tem govori pričujoči, komaj tretji zvezek Dokumentov. V prihodnosti bi želeli to svojo dejavnost močno razmahniti. Med načrti, ki bi jih želeli uresničiti ob stoletnici Dramatičnega društva (1867) naj bi bila tudi knjižna izdaja Slovenske repertoarne bibliografije od leta 1867 do 1967.

Obsežni delovni načrt, ki ga je sprejela delovna skupnost na svoji seji 7. septembra 1964 za leto 1964/65 (svoje delo uravnavamo bolj po gledaliških kakor po koledarskih letih), ne določa — zaradi sedanjih delovnih pogojev, nerešenega vprašanja prostorov in še ne do kraja urejenih starih fondov — nobenih razstav in drugih večjih javnih nastopov, zato pa toliko intenzivnejše interno delo:

— katalogizacija knjižnice (predvsem slovenski del), dela arhiva (korespondence), starejših fondov fototeke itd.;

— širokopoteznejša magnetofonska in filmska snemanja gledaliških predstav in dokumentarnega gradiva;

— sistematično delo pri urejanju dokumentacije in repertoarne bibliografije;

— zaščito obstoječih fondov in kompletacije;

— izdajanje publikacij, v letu 1965 vsaj treh zvezkov Dokumentov.

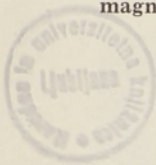

Rapport de travail du Musée du théâtre pour l'année 1964.

La principale manifestation extérieure de notre institution dans l'année passée fut la grande exposition »Shakespeare chez les Slovènes«. Comme le musée ne dispose pas encore de ses propres locaux, l'exposition eut lieu dans les locaux de la Galerie municipale de Ljubljana (du 15 au 30 avril 1964). Dans six salles d'exposition on pouvait voir 220 pièces indépendantes et dans les vitrines environ 200 documents. La particularité de cette exposition fut son caractère moderne. Tous les moyens modernes y furent utilisés (enregistrements sur magnétophone et film, etc.). En outre, on a organisé tous les soirs des rencontres avec les acteurs qui récitaient les textes de Shakespeare dans des traductions anciennes. L'exposition fut visitée par un très grand nombre de jeunes (27 écoles comprenant en tout 120 classes d'élèves), le nombre entier des visiteurs s'est élevé au-dessus de 5.000.

Le travail interne de l'institution comprenait la cataloguisation des fonds anciens qui n'étaient pas encore arrangés (la bibliothèque, les archives, l'iconothèque), l'arrangement et la complétion de la collection la plus récente, c'est à dire de a phonothèque à la quelle devrait se joindre prochainement la collection des films documentaires; la documentation et la collection des matériaux de bibliographie du répertoire slovène (surtout les représentations de pièces dramatiques à Ljubljana). Parmi les publications nous devons citer 2 cahiers des Documents (le deuxième publié à l'occasion de l'exposition de Shakespeare).

Pour l'année 1965 le programme ne prévoit pas de grandes actions extérieures, ce qui est dû au manque de locaux. Nos efforts seront concentrés sur un travail interne systématique (cataloguisation, documentation, complétion, enregistrements sur magnétophone et films, bibliographie et publications).

VABI NA SPOMINSKO RAZSTAVO

SHAKESPEARE PRI SLOVENCIH

William Shakespeare

RAZSTAVA JE V LJUBLJANSKI MESTNI GALERII, MESTNI TRG 5

OD 16. DO 29. APRILA 1964

OD 10. DO 18. URE

VSAK DAN OB 17. URI SO RAZGOVORI IN NASTOPI IGRALCEV

SLIKE PO VRSTI:

Letak

Otvoritev razstave

Vodstvo po otvoritvi

Eno od popoldanskih srečanj

Vsakodnevni popoldanski nastopi:

*Majda Potokarjeva
in Jurij Souček*

Marija Nablocka

Saša Miklavc

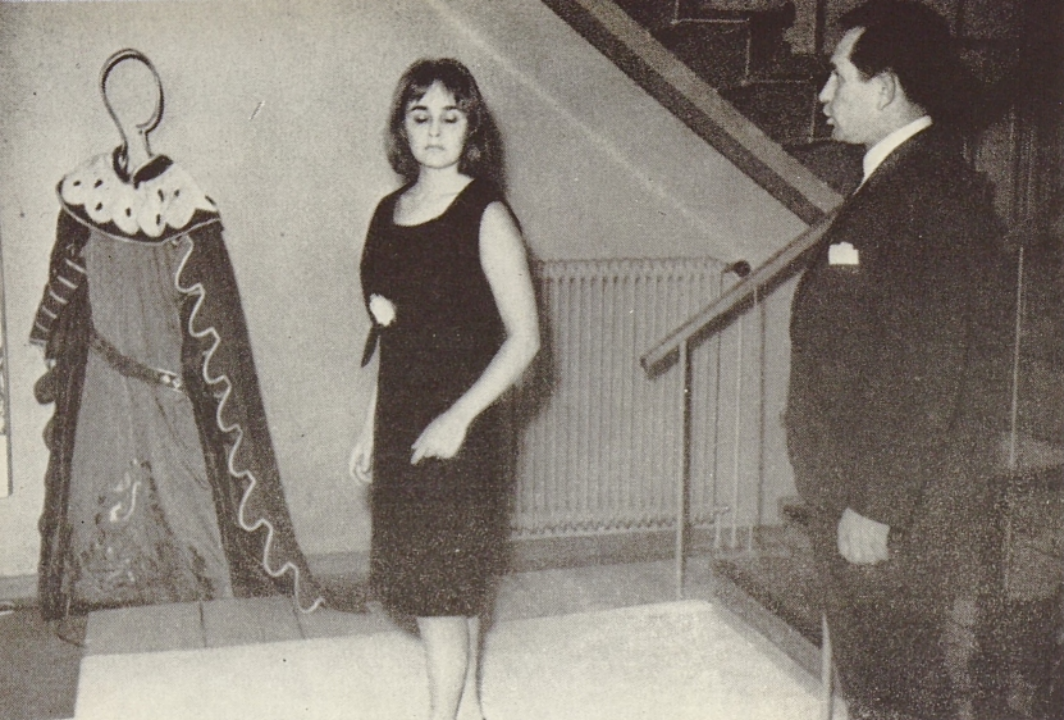
Slike z razstave

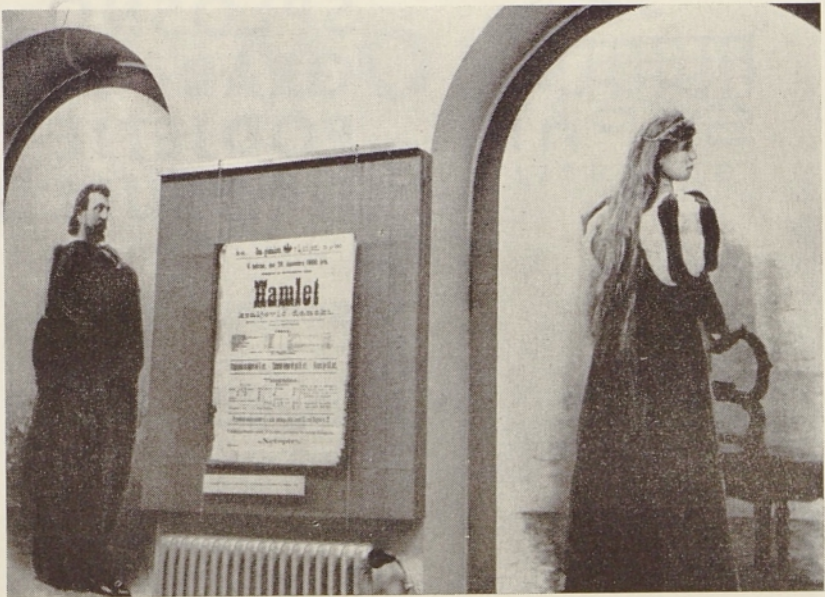
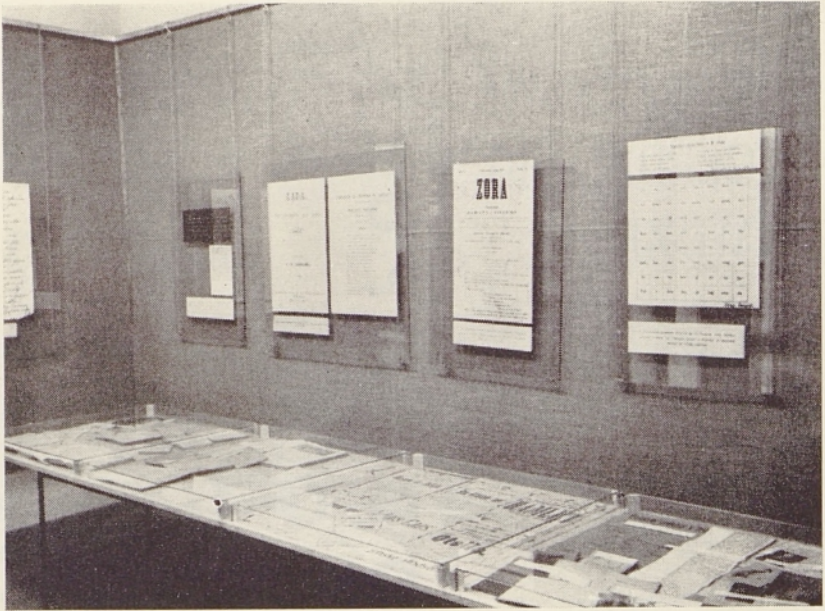

SLOVENSKI
GLEDALIŠKI
MUZEJ

LJUBLJANA
Cankarjeva 11

ODKUPUJE

fotografije, plošče, pisma in
ostale tehtnejše dokumente o
razvoju slovenskega gledališča

projektiramo in
izvajamo vsa
gradbena dela

**SPLOŠNO
GRADBENO
PODJETJE
GROSUPLJE**

GROSUPLJE

Telefon Grosuplje 13

Tekoči račun pri Narodni banki

Grosuplje $\frac{1-18}{600-21}$

T O P S

TOVARNA

T O P S

PISALNIH

T O P S

STROJEV

T O P S

T O P S

LJUBLJANA

T O P S

mali potovalni
strojček za
individualno delo
doma ali na
potovanjih, je
vsakomur
najboljši
spremljevalec.

T O P S

C O S M O S

I N O Z E M S K A   Z A S T O P S T V A

LJUBLJANA, Celovška cesta 34, telefon 33-351

KONSIGNACIJSKA SKLADIŠČA – S E R V I S

TOVARNA ELEKTRIČNIH APARATOV

LJUBLJANA, RIMSKA CESTA 17

IZDELUJE:

releje za zaščito, daljinska stikala zračna do 100 A in oljna do 15 A s termično zaščito, zaščito proti požaru, programska stikala vseh vrst, aparate s področja industrijske elektronike, merilne in specialne transformatorje, signalne naprave za elektrogospodarstvo in industrijo.

Elektronabava

Podjetje za uvoz elektroopreme in elektromateriala, nakup in prodaja proizvodov elektroindustrije SFRJ

LJUBLJANA – TITOVA 1

Telefon: 31-058, 31-059

Telegram:
Elektronabava, Ljubljana

Skladišče:
Črnuče, telefon 382-172

dobavlja ves električni material iz uvoza in domačega trga

TUBA

TOVARNA KOVINSKIH IN
PLASTIČNIH IZDELKOV

LJUBLJANA – KAMNIŠKA 20

proizvaja izdelke iz plastičnih mas za farmacevtsko, kemično, avtomobilsko, elektro in radio-tehnično industrijo, kakor tudi predmete za široko potrošnjo, tehnične izdelke in embalažo iz aluminija, svinčeno ter pokositreno embalažo.

S**aturnus****TOVARNA
KOVINSKE
EMBALAŽE****LJUBLJANA****PROIZVAJA**

vse vrste litografirane embalaže – kot embalažo za prehrabeno industrijo, gospodinjsko embalažo, bonboniere za čokolado, kakao in bonbone ter razne vrste litografiranih in ponikljanih pladnjev, razen tega proizvajamo električne aparate za gospodinjstva kot npr. električne peči.

Izdelujemo tudi pribor za avtomobile in kolesa, in sicer avtomobilske žaromete, velike in male, zadnje svetilke, stop-svetilke, zračne zgoščevalke za avtomobile in kolesa ter zvonce za kolesa. Izdelujemo tudi pločevinaste litografirane otroške igrače.

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

bo izdala
v letu 1965

v zbirki:

KULTURA IN ZGODOVINA

štiri pomembna dela:

- Nikolaus Pevsner:
EVROPSKA ARHITEKTURA
- Wright Mills:
ELITA OBLASTI
- Philippe van Tieghem:
ZGODOVINA VELIKIH LITERARNIH TOKOV
V FRANCJI
- Ferdo Gestrin — Vasilij Melik:
SLOVENSKA ZGODOVINA 19. STOLETJA (DO 1918)

Vse knjige zbirke

KULTURA IN ZGODOVINA

bodo tiskane na brezlesnem papirju in vezane v celoplatno in polusnje. Naročniki zbirke imajo poleg nižje cene še ugodnost obročnega plačevanja. — Cena za naročnike: platno 10 200 din (12 mesečnih obrokov po 850 din), polusnje 12 000 din (12 obrokov po 1000 din). V prodaji bodo posamezne knjige znatno dražje. — Naročila sprejema

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
Ljubljana, Mestni trg 26